

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. เหตุผลความจำเป็นในการจัดการศึกษาวิชาชีพเกษตร
2. บทบาทการดำเนินงานของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี
 - 2.1 แนวคิดและความหมายเกี่ยวกับบทบาท
 - 2.2 ความเป็นมา
 - 2.3 สาระสำคัญของ โครงการวิทยาลัยชุมชนในวิทยาลัยเกษตรกรรม
 - 2.3 หลักการดำเนินงาน วิทยาลัยชุมชนในวิทยาลัยเกษตรกรรม
 - 2.4 รายชื่อวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีในประเทศไทย
3. ขอบเขตและ โครงสร้างการบริหารงานของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี
4. บทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
 - 4.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
 - 4.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
 - 4.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการตัดสินใจในการจัดการศึกษา
 - 4.4 บทบาทของชุมชนในการสร้างกระบวนการเรียนรู้
 - 4.5 ปรัชญาแนวคิดและขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน
5. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรเพื่อพัฒนาอาชีพในชุมชน
 - 5.1.1 โครงการที่ 1 โครงการฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรรมระยะสั้น
 - 5.1.2 โครงการที่ 2 โครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เหตุผลความจำเป็นในการจัดการศึกษาวิชาชีพเกษตร

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 รัฐวางเป้าหมายการพัฒนาที่เน้นด้านการเกษตรและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 จึงมุ่งเน้นพัฒนากำลังคนในภาคการเกษตรเพื่อรองรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 เพราะการจะพัฒนาสิ่งใดก็ตาม คนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของการพัฒนา หากเกษตรกรไทยมีการศึกษา ระดับประถมศึกษาถึง 95 % มีผู้จบการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาเพียง 0.91 นั้น การพัฒนาประเทศไปสู่ ผู้ทำการผลิตอาหาร คงมีปัญหาอุปสรรคมากทีเดียว ความจำเป็นเร่งด่วนของประเทศขณะนี้คือ การให้การศึกษาระดับ 12 ปี กับบุตรหลานเกษตรกรและชาวชนบท ดังนั้น การจัดสวัสดิการไว้รองรับการเข้าเรียนของบุตรหลานเกษตรกร ซึ่งรัฐต้องเตรียมเรื่องที่อยู่ ที่กิน ที่นอน และสถานที่ประกอบกิจกรรมของนักเรียนทุกคน จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นกระทรวงศึกษาธิการพิจารณาแล้ว จึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่การจัดการศึกษา 12 ปี ในสาขาสายวิชาชีพเกษตรให้บุตรหลานเกษตรกร และประชาชน เนื่องจากตัวเกษตรกร และชาวชนบทเองไม่มีกำลังภาคเศรษฐกิจ ที่จะส่งลูกเรียนได้ เพราะเขามีรายได้เฉลี่ยต่อปีเพียง ครอบคลุมละ 20,000 - 30,000 บาท เท่านั้น จะเห็นได้ว่าความจำเป็นในการจัดการศึกษาวิชาชีพเกษตรจึงมีเหตุผลหลายประการ กล่าวคือ

(1) ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีฐานเศรษฐกิจที่เติบโตมาจากภาคการเกษตร แม้ปัจจุบันเราจะมีรายได้จากภาคนอกเกษตรมากขึ้น แต่ภาคการเกษตรก็ยังเป็นฐานเศรษฐกิจสำคัญที่ส่งเสริมให้การพัฒนาประเทศในภาคการเกษตรให้พัฒนาก้าวหน้า ดังนั้น รัฐจึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาด้านการเกษตรให้ควบคู่กับการพัฒนาในด้านอุตสาหกรรมและบริการด้วย

(2) ปัจจุบันประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประเทศผู้ส่งออกสินค้าเกษตรที่เป็นอาหารที่สำคัญของโลก และมีสินค้าเกษตรส่งออกเป็นอันดับหนึ่ง ของโลกอยู่หลายรายการ เช่น ข้าว อาหารทะเล สับปะรดกระป๋อง ยางพารา เป็นต้น และแนวโน้มในอนาคตนั้นประเทศไทยจะต้องพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ผลิตอาหารเลี้ยงประชากรโลกในอนาคต และประเทศไทยมีศักยภาพที่จะพัฒนาประเทศให้เป็นศูนย์กลางการผลิตและส่งออกอาหารที่สำคัญของโลกได้

(3) ด้านการพัฒนาการเกษตรนั้น ในภูมิภาคแถบอินโดจีน ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นผู้นำในด้านการพัฒนาด้านการเกษตรประเทศหนึ่งที่มีผลงานวิชาการและผลงานวิจัยด้านการเกษตรจำนวนมากแต่งานวิจัยเหล่านั้นยังไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้มีการพัฒนาด้านผลผลิตได้เต็มที่ ทั้งนี้เพราะตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเกษตรกรยังไม่ได้รับการพัฒนาความรู้เฉพาะทางซึ่งเป็นพื้นฐานในการรับความรู้ ด้านการผลิต การจำหน่าย และการจัดการ

(4) จากผลการที่ประเทศพัฒนาตนเองก้าวไปสู่การผลิตและส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้นทำให้ผู้คนมีรายได้มากขึ้นส่งผลต่อการขยายตัวในภาคการท่องเที่ยว การพาณิชย์และบริการ ทำให้มีการเคลื่อนย้ายทรัพยากรบุคคลที่อยู่ในภาคการเกษตรถูกดึงเข้ามาสู่ภาคอุตสาหกรรม ภาคพาณิชย์และบริการมากขึ้นเป็นลำดับก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างรายได้ของผู้ประกอบอาชีพภาคนอกการเกษตรกับผู้ประกอบอาชีพการเกษตรมากขึ้นทุกปีตัวเลขล่าสุดของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร รายงานว่าผู้ประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตรจะมีรายได้ต่อปีมากกว่าผู้ประกอบอาชีพในภาคการเกษตรสูงถึง 13 เท่า

(5) ความเหมาะสมทางด้านปัจจัยพื้นฐานของประเทศ เมื่อพิจารณาจุดอ่อนและจุดแข็งของประเทศแล้วจะพบว่า ภาคการเกษตรถือเป็นจุดแข็งที่เป็นหัวใจของการเป็นประเทศไทย เพราะเรามีความพร้อมทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นสภาพอากาศ สภาพภูมิประเทศ ประชากรส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพการเกษตรในชนบท เราสามารถสร้างผลผลิตจากผืนแผ่นดินของเราได้ แต่ในช่วงที่ผ่านมารัฐได้ปล่อยโอกาสในการพัฒนาประเทศด้านการเกษตรอย่างน่าเสียดาย ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาด้านเทคโนโลยี การพัฒนากำลังคนในภาคการเกษตร ประเทศไทยเราคงจะพัฒนาด้านอุตสาหกรรมให้ตามทันประเทศผู้นำทางอุตสาหกรรมของโลกได้ยากมาก เพราะกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของเรามีน้อยมาก เมื่อเทียบกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก จากการสำรวจและวิจัยข้อมูลด้านกำลังคนของหนังสือพิมพ์ ดิ เอเชียน วอลสตรีต เจอร์นัล ได้รายงานผลสำรวจและวิจัยที่เกี่ยวกับประเทศไทยพบว่า กำลังคนที่มีการศึกษาสูงมีเพียงร้อยละ 16 ของประชากรทั้งประเทศ แรงงานด้านวิทยาศาสตร์นั้นประเทศไทยจัดอยู่ในอันดับที่ 31 จาก 48 อันดับ แรงงานด้านวิศวกรรม ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 47 จาก 48 อันดับทั่วโลก และจากสภาพความเป็นจริงแล้วการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมของไทยปัจจุบันนี้เป็นการพัฒนาที่เรานำเข้าเทคโนโลยี นำเข้าแรงงานระดับวิศวกร นำเข้าวัตถุดิบ เครื่องมือเครื่องจักร ประเทศไทยเป็นเพียงผู้ใช้แรงงานละนำเอาทรัพยากรธรรมชาติ มาเกี่ยวเนื่องในการผลิตทางอุตสาหกรรม ไม่ว่าจะเป็นพลังงานไฟฟ้า น้ำมัน แก๊ส ตลอดจนที่ดินที่เหมาะสมกับการเกษตรก็ถูกนำมาอำนวยความสะดวกต่อการผลิตทางอุตสาหกรรมที่ไม่มีอะไรเป็นของประเทศเราเลย

(6) ถ้าเราจะพัฒนาความเป็นประเทศไทย รัฐจะต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาคนในภาคการเกษตรที่จะรองรับการพัฒนาประเทศในอนาคต ทั้งนี้เพราะประชากรจะอยู่ได้จะต้องมีอาหารบริโภคอย่างเพียงพอ ในสถานะที่ประชากรโลกเพิ่มขึ้น พื้นที่การเกษตรมีจำกัด ทรัพยากรธรรมชาติถูกนำไปใช้ในการพัฒนามากเกินไป การทำการเกษตรในอนาคตจะต้องใช้เทคโนโลยีมาช่วย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ประเทศไทยจะต้องปรับตัวเอง หันมาสนใจการพัฒนาคนภาคการเกษตรให้ควบคู่กับภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ ก่อนที่จะสายเกินไป

(7) การพัฒนาการเกษตรและประกอบอาชีพเกษตรกรรมในอนาคต ต้องสร้างเกษตรกรที่ดี มีความรู้ ความสามารถ เพราะผลผลิตเกษตรกรสำหรับการส่งออกหรือการเพิ่มมูลค่าของสินค้า เกษตร ต้องมีคุณภาพ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และต้องแข่งขันกันในเรื่องของราคา เทคโนโลยีความรู้ สมัยใหม่และการจัดการที่ดีเท่านั้น จึงจะสามารถดำรงความเป็นหนึ่งสำหรับประเทศไทย ซึ่งจะเป็น ผลิตอาหารเลี้ยงประชาชนชาวไทย และประชากรของโลกได้อย่างยั่งยืน

2. บทบาทการดำเนินงานของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี

2.1 แนวคิดและความหมายเกี่ยวกับบทบาท

ในเรื่องความหมายของบทบาท มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายไว้ดังนี้
 ชนิดา รักษ์พลเมือง (2530) ได้กล่าวถึงบทบาทไว้ว่า หมายถึง การปฏิบัติตามสิทธิ และหน้าที่ของสถานภาพ ดังนั้นบทบาทจึงเป็นเพียงแต่พฤติกรรมของสถานภาพ

มีด (Mead) อ้างใน ชนิดา รักษ์พลเมือง (2525) ซึ่งได้แบ่งบทบาท ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. Prescribed role เป็นบทบาทที่สังคมหรือบุคคลอื่นคาดหวังหรือกำหนดให้ บุคคลหนึ่งทำ

2. Perceived role หรือ Subjective role เป็นบทบาทที่บุคคลกำหนดเองว่า ตนเองควรจะทำบทบาทอย่างไร

3. Enacted role เป็นบทบาทที่บุคคลแสดงออกจริงในรูปพฤติกรรม

นอกจากนี้ Mead (1950) อธิบายถึงองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติจริงและบทบาท ที่เป็นจริงนี้จะต้องประกอบด้วย

1. การรู้จักตนเอง

2. พฤติกรรมตามสถานการณ์ที่กำหนดให้ ซึ่งเหมาะกับการส่งเสริมฐานะของตนเอง

3. ภูมิหลังของการกระทำที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น ซึ่งใช้แบบอย่างเพื่อให้การกระทำเฉพาะ

อย่างเป็นทางการ

ภิญโญ สาร (2519) กล่าวว่า สิ่งทีบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งถูกคนอื่นคาดหวัง ให้เขาทำเรียกว่า บทบาทหน้าที่ (Role) บทบาทหน้าที่กำหนดไว้ควบคู่กับตำแหน่งที่บุคคลผู้นั้น ครองอยู่ บทบาทหน้าที่หมายรวมถึงหน้าที่หรือเงื่อนไขที่ต้องการกระทำ และบรรดาสีทธิต่าง ๆ ที่ ได้มาพร้อมกับตำแหน่ง สิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งอื่นที่เกี่ยวข้องกันในระบบสังคมเดียวกัน

สมพงษ์ เกษมสิน (2521) กล่าวถึงตำแหน่ง (Status) และบทบาท (Role) ในกลุ่มสังคม นั้น การที่ปัจเจกชน (Individual) มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในฐานะที่เป็นสมาชิกของกลุ่มนี้ต่างก็มี พฤติกรรมแตกต่างกันไป สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่เป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของสมาชิกให้แตกต่างกันคือ สิทธิและหน้าที่ของแต่ละคนที่มีต่อกลุ่ม หรือกล่าวสั้นๆหนึ่งคือ สิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของสมาชิกให้แตกต่างกัน คือ สถานภาพและตำแหน่งทางสังคม (Social Status) นั้นเอง

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2523) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การแสดงพฤติกรรมของบุคคล ที่แสดงพฤติกรรมตามนัยสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่ง

การแสดงบทบาทตามตำแหน่งที่บุคคลครองอยู่นั้นถือว่าเป็นบทบาทจริง (Actual Role) ซึ่งยึดถือตามนัยสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่ง และสอดคล้องกับค่านิยมและปทัสถาน (Value and Norms) ของสังคม การแสดงบทบาทของตำแหน่งย่อมมีส่วนเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับบุคคลในสังคม บุคคลที่ เกี่ยวข้องย่อมมีความมุ่งหวังหรือมีความคาดหวังในบทบาทที่ผู้สวมตำแหน่งจะแสดง ซึ่งเรียกว่า บทบาทที่มุ่งหวัง (Expectation Role)

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2525) อธิบายทฤษฎีกระบวนการผสมผสานในองค์การของเบกเก และอาจิริส (Bakke and Argyris) ในส่วนของการประสานให้เข้ากันของบุคคลและองค์กรว่า บทบาทที่แสดงออกเกิดจากพฤติกรรมส่วนตัวของคนกับหน้าที่ความรับผิดชอบขององค์กร

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 (2530) ให้ความหมายของบทบาท ว่า เป็นการทำตามบทหรือการทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2524) ให้ความหมายว่า บทบาทคือ หน้าที่หรือพฤติกรรมที่สังคมกำหนดให้บุคคลกระทำ

อุทัย หิรัญโต (2526) ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า คือหน้าที่ (Function) หรือพฤติกรรม อันพึงคาดหมาย (Expected behavior) ของบุคคลแต่ละคนในกลุ่มหรือสังคมนั้น ๆ หน้าที่หรือ พฤติกรรมดังกล่าวโดยปกติเป็นสิ่งที่กลุ่ม หรือสังคม หรือวัฒนธรรมของกลุ่ม หรือสังคมนั้น กำหนดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ ดิน ปรัชพฤทธิ์ (2530) ที่กล่าวว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่ สังคมกำหนดและคาดหมายให้บุคคล กลุ่มองค์กร หรือระบบกระทำ

วินัย จันท์หอม (2528) ได้สรุปว่า บทบาท หมายถึง การแสดงพฤติกรรมของแต่ละ บุคคลตามภาระหน้าที่และความรับผิดชอบที่เกี่ยวกับงานโดยตรง และงานพิเศษทั้งที่ปฏิบัติจริงและ คาดหวังว่าจะกระทำต่อไป

สมพักตร์ ัชญุสิทธิ์ (2530) กล่าวว่า บทบาทมีสิ่งสำคัญอยู่ 2 ประเภท คือ

1. ความคาดหวังของบทบาท คือ ตำแหน่งทุกตำแหน่งในสังคม จะได้รับการคาดหวังจากสมาชิกในสังคมว่าคนที่อยู่ในตำแหน่งนั้นจะต้องมีบทบาทหน้าที่อย่างไร
2. บทบาทหน้าที่บุคคลนั้นจะสามารถแสดงได้

ซึ่งพอจะกล่าวได้ว่า สิ่งสำคัญทั้ง 2 ประการที่กล่าวถึงนั้น คือ บทบาทที่สังคมคาดหวังว่าบุคคลที่ดำรงอยู่ในตำแหน่งต่าง ๆ จะต้องปฏิบัติหรือเป็นบทบาทที่คาดหวัง และอีกบทบาทหนึ่งคือ บทบาทที่บุคคลสามารถที่จะแสดงหรือปฏิบัติได้คือ บทบาทที่ปฏิบัติจริงนั่นเอง

2.2 ความเป็นมา

เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2536 นายสัมพันธ์ ทองสมัคร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีบันทึกถึงนายโกวิท วรพิพัฒน์ ให้แต่งตั้งคณะทำงานร่างโครงสร้างของวิทยาลัยชุมชน ดำเนินการจัดตั้งวิทยาลัยชุมชนในวิทยาลัยเกษตรกรรมและวิทยาลัยพลศึกษา เพื่อรองรับการขยายโอกาสทางการศึกษา ดังนั้นตั้งแต่วันที่ 19 ตุลาคม 2536 นายโกวิท วรพิพัฒน์ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ลงนามในคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานจัดทำร่างรูปแบบโครงสร้างและการดำเนินงานของวิทยาลัยชุมชน โดยมีนายวิศิษฎ์ ชุมวรฐายี ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธานในระหว่างที่คณะทำงานดังกล่าวกำลังดำเนินการตามที่ได้รับมอบหมายนั้น กระทรวงศึกษาธิการประชุมผู้บริหารระดับสูงเกี่ยวกับเรื่องนโยบายและเป้าหมายกระทรวงศึกษาธิการ 2537 เมื่อวันที่ 30-31 ตุลาคม 2536 ได้ประกาศเป็นนโยบายในการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการปี 2537 ให้จัดตั้งวิทยาลัยชุมชนในวิทยาลัยเกษตรกรรม วิทยาลัยพลศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์ ดังปรากฏในเอกสาร "ข้อตกลงที่สามพราน"

คณะทำงานจัดทำร่างรูปแบบ ได้จัดทำโครงการวิทยาลัยชุมชนที่ประชุมอธิบดีเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2536 และนำเสนอคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2537 และต่อมากกระทรวงศึกษาธิการ ก็ได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2537 ให้ดำเนินการโครงการวิทยาลัยชุมชน โดยให้วิทยาลัยเฉพาะทาง คือ วิทยาลัยเกษตรกรรม วิทยาลัยพลศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์และวิทยาลัยช่างศิลป์ ขยายบทบาทในการจัดการศึกษาให้กว้างขวางขึ้น กล่าวคือ นอกจากวิทยาลัยดังกล่าวจะรับนักเรียน นักศึกษา ในสาขาเฉพาะทางแล้ว ให้ดำเนินการในบทบาทของวิทยาลัยชุมชนอีกบทบาทหนึ่งด้วย โดยให้เปิดรับนักเรียน นักศึกษา ในสาขาวิชาอื่นที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นได้ด้วย ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อรองรับนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาอันเนื่องมาจากโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาทุกระดับ เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับ

ความต้องการของท้องถิ่นและภูมิภาค ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และเป็นศูนย์ให้บริการทางการศึกษาและอาชีพแก่ประชาชนในท้องถิ่นด้วย โดยให้ใช้ทรัพยากรและการดำเนินการโครงการเป็นงานส่วนหนึ่งของสำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (กองแผนงาน, 2537)

2.3 สาระสำคัญของวิทยาลัยชุมชนในวิทยาลัยเกษตรกรรม

1. วัตถุประสงค์

- 1.1 เพื่อรองรับนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาอันเนื่องมาจากโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาทุกระดับ
- 1.2 เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนระดับกลางถึงวิชาชีพชั้นสูง และระดับช่างเทคนิค ให้สอดคล้องกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นและภูมิภาค
- 1.3 เพื่อยกระดับการศึกษาของประชาชนให้สูงขึ้น
- 1.4 เพื่อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และกระจายอำนาจทางการศึกษาสู่ประชาชน
- 1.5 เพื่อเป็นศูนย์กลางการให้บริการด้านการศึกษาและพัฒนาอาชีพแก่ประชาชนในท้องถิ่น

2. เป้าหมาย มุ่งใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการขยายบทบาทของสถาบันการศึกษาเฉพาะทางของกระทรวงศึกษาธิการ คือวิทยาลัยเกษตรกรรม วิทยาลัยพลศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์ และวิทยาลัยช่างศิลป์ รวม 77 แห่ง ให้ทำหน้าที่เป็นวิทยาลัยชุมชนอีกบทบาทหนึ่ง

3. หลักสูตร เปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงและหลักสูตรระยะสั้นในสาขาที่หลากหลายสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและท้องถิ่น

3.1 โครงสร้างหลักสูตร

โครงสร้างหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ แบ่งเป็น 3 หมวดวิชา ดังนี้

หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป ประกอบด้วย

กลุ่มวิชาภาษาไทย

กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์

กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์

กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์

หมวดวิชาเฉพาะ ประกอบด้วย

กลุ่มวิชาชีพสัมพันธ์

กลุ่มวิชาเอกหรือวิชาชีพและการฝึกงาน

หมวดวิชาเลือกเสรี

โครงสร้างหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ แบ่งเป็น 6 คณะวิชา ดังนี้

คณะวิชาพื้นฐาน

แผนกวิชาพื้นฐาน

แผนกวิชาสามัญ

แผนกวิชาสัมพันธ์

คณะวิชาพืชศาสตร์

แผนกวิชาพืชไร่-นา

แผนกวิชาพืชสวน ๑

แผนกวิชาไม้ผล ๑

แผนกวิชาพืชผัก

แผนกวิชาอารักขาพืช

แผนกวิชาปฐพีวิทยา

คณะวิชาสัตวศาสตร์

แผนกวิชาสัตวบาล

แผนกวิชาโคนม

แผนกวิชาโคเนื้อและกระบือ

แผนกวิชาสุกร

แผนกวิชาสัตว์ปีก

คณะวิชาช่างกล

แผนกวิชาช่างกล โรงงานฟาร์ม

แผนกวิชาแทรกเตอร์และเครื่องทุ่นแรงฟาร์ม

แผนกวิชาอาคารและสิ่งก่อสร้างในฟาร์ม

แผนกวิชาชลประทาน

คณะวิชาธุรกิจเกษตร

แผนกวิชาธุรกิจเกษตร

แผนวิชาเศรษฐศาสตร์
 แผนวิชาสหกรณ์
 คณะวิชาอุตสาหกรรมเกษตร
 แผนวิชาผลิตภัณฑ์พืช
 แผนวิชาผลิตภัณฑ์สัตว์
 แผนวิชาจัดอุตสาหกรรม

กองวิทยาลัยเกษตรกรรม (2538) กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้เริ่มจัดตั้งวิทยาลัยชุมชนในวิทยาลัยเกษตรกรรม จำนวน 43 แห่ง ตั้งแต่ปีการศึกษา 2537 ทำให้สถานศึกษาวิทยาลัยเกษตรกรรมเพิ่มบทบาทหน้าที่และภารกิจในการจัดการศึกษาสาขาอื่น ๆ ที่มีใช้เกษตรกรรมขึ้นทั้งในประเทศในระดับ ปวช. ปวส. การฝึกอบรมอาชีพเกษตรกรรมระยะสั้น การฝึกอาชีพเกษตรกรรมเคลื่อนที่ และโครงการเกษตรเพื่อชีวิต อันเป็นการแสดงความต้องการทางด้านอาชีพที่หลากหลายในชุมชน (กรมอาชีวศึกษา, 2538)

2.4 หลักการดำเนินงาน วิทยาลัยชุมชนในวิทยาลัยเกษตรกรรม

- (1) การพิจารณาพื้นที่ในการเปิดสอนปีแรก ให้คำนึงถึงความเสมอภาคในการกระจายอำนาจของสถานศึกษาให้ครอบคลุมทั่วประเทศ ขนาดของประชากร ความพร้อมของสถานศึกษา ความต้องการและการสนับสนุนจากท้องถิ่น
- (2) โครงสร้างการบริหารในระยะแรก ให้ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรปฏิบัติงานในภารกิจเดิม และเพิ่มภารกิจของวิทยาลัยชุมชนอีกประการหนึ่ง
- (3) การจัดหลักสูตรระยะแรก ให้คำนึงถึงศักยภาพและความพร้อมจากฐานทางด้านวิชาการ บุคลากร และทรัพยากรของแต่ละวิทยาลัยชุมชน ให้มีการจัดหลักสูตรใหม่ พัฒนาหลักสูตรเก่า ขยายโปรแกรมการเรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้นทั้งในระบบและนอกระบบ โดยจัดทั้งหลักสูตรระยะสั้นและระยะยาวให้สอดคล้องกับความต้องการกำลังคนของท้องถิ่น
- (4) การจัดการเรียนการสอนในระยะแรกเริ่มต้นให้สอนวิชาชีพระดับช่างเทคนิคหรือเทียบเท่าในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ในระดับ ปวช. และ ปวส. และหลักสูตรระยะสั้น ส่วนในระยะต่อไปให้ขยายการจัดการเรียนการสอนไปในระดับอื่น ๆ ให้ครอบคลุมหน้าที่ของวิทยาลัยชุมชนสำหรับการรับนักศึกษา ให้รับผู้สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบเท่ามัธยมศึกษาปีที่ 6 การเรียนการสอนอาจจัดได้หลายรูปแบบ ทั้งในสถานศึกษาและสถานประกอบการ โดยให้ยืดหยุ่นตามความต้องการของผู้เรียน

(5) การบริการหลักสูตรให้มีความสะดวกในการถ่ายโอนผลการเรียนระหว่างสถานศึกษา ให้สามารถลงทะเบียนบางรายวิชาข้ามสถานศึกษาได้สะดวก มีการเทียบความรู้ของผู้เรียนลักษณะต่าง ๆ จัดหลักสูตรให้สามารถศึกษาต่อในสถาบันอื่นได้ ให้มีการฝึกงานทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา และสถานประกอบการพร้อมทั้งให้นับเวลาสะสมได้

(6) การร่วมมือทางวิชาการ ให้มีการประสานความร่วมมือด้านวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการในท้องถิ่น คือวิทยาลัยครู และสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล รวมทั้งสถาบันการศึกษาในสังกัดกระทรวงอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

(7) จัดทรัพยากรที่มีอยู่ให้เหมาะสมกับการดำเนินงาน โดยจะมีการลงทุนในส่วนที่ขาด เท่าที่จำเป็น และให้ระดมความร่วมมือจากท้องถิ่นเป็นสำคัญ ทั้งด้านงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และบุคคล

2.5 รายชื่อวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีในประเทศไทย จำนวน 43 แห่ง

1. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีลพบุรี	จังหวัดลพบุรี
2. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีชัยนาท	จังหวัดชัยนาท
3. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสิงห์บุรี	จังหวัดสิงห์บุรี
4. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีฉะเชิงเทรา	จังหวัดฉะเชิงเทรา
5. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีชลบุรี	จังหวัดชลบุรี
6. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสระแก้ว	จังหวัดสระแก้ว
7. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีนครราชสีมา	จังหวัดนครราชสีมา
8. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีบุรีรัมย์	จังหวัดบุรีรัมย์
9. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีศรีสะเกษ	จังหวัดศรีสะเกษ
10. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีอุบลราชธานี	จังหวัดอุบลราชธานี
11. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีชัยภูมิ	จังหวัดชัยภูมิ
12. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยียโสธร	จังหวัดยโสธร
13. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีอุดรธานี	จังหวัดอุดรธานี
14. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีขอนแก่น	จังหวัดขอนแก่น
15. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม	จังหวัดมหาสารคาม

16. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีร้อยเอ็ด	จังหวัดร้อยเอ็ด
17. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีนครพนม	จังหวัดนครพนม
18. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงใหม่	จังหวัดเชียงใหม่
19. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีลำพูน	จังหวัดลำพูน
20. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีแพร่	จังหวัดแพร่
21. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสุโขทัย	จังหวัดสุโขทัย
22. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงราย	จังหวัดเชียงราย
23. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีตาก	จังหวัดตาก
24. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีพิจิตร	จังหวัดพิจิตร
25. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีกำแพงเพชร	จังหวัดกำแพงเพชร
26. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีอุทัยธานี	จังหวัดอุทัยธานี
27. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีนครสวรรค์	จังหวัดนครสวรรค์
28. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเพชรบูรณ์	จังหวัดเพชรบูรณ์
29. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสุพรรณบุรี	จังหวัดสุพรรณบุรี
30. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีกาญจนบุรี	จังหวัดกาญจนบุรี
31. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีราชบุรี	จังหวัดราชบุรี
32. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเพชรบุรี	จังหวัดเพชรบุรี
33. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีกระบี่	จังหวัดกระบี่
34. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีนครศรีธรรมราช	จังหวัดนครศรีธรรมราช
35. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสุราษฎร์ธานี	จังหวัดสุราษฎร์ธานี
36. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีชุมพร	จังหวัดชุมพร
37. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีระนอง	จังหวัดระนอง
38. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีพังงา	จังหวัดพังงา
39. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสงขลา	จังหวัดสงขลา
40. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีพัทลุง	จังหวัดพัทลุง
41. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีตรัง	จังหวัดตรัง
42. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสตูล	จังหวัดสตูล
43. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีนราธิวาส	จังหวัดนราธิวาส

3. ขอบเขตและโครงสร้างการบริหารงานของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี

วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี ขึ้นตรงต่อกองวิทยาลัยเกษตรกรรม สังกัดกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ กรมอาชีวศึกษานั้นมีหน้าที่และกิจการหลักในการจัดการศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพเพื่อผลิตกำลังคนในระดับช่างกึ่งฝีมือ ช่างฝีมือ และช่างเทคนิคให้สอดคล้อง กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ และสนองความต้องการของตลาดแรงงาน รวมทั้งการประกอบอาชีพอิสระ โดยจัดการศึกษาและฝึกอบรม 5 ประเภทวิชา คือประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม เกษตรกรรม พานิชยกรรม คหกรรมศาสตร์ และศิลปหัตถกรรม (กรมอาชีวศึกษา อ้างใน ขนิษฐา โสภานนท์, 2534 : 4)

สำหรับประเภทวิชาเกษตรกรรม กรมอาชีวศึกษาได้จัดตั้งกองวิทยาลัยเกษตรกรรมตามการแบ่งส่วนราชการของกรมอาชีวศึกษา ตามพระราชกฤษฎีกา พ.ศ.2523 รับผิดชอบวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี ทั้งประเทศ 43 แห่ง ศูนย์ฝึกอบรมวิศวกรรมเกษตรกรรม 1 แห่ง วิทยาลัยประมงติดสุสานนท์อีก 1 แห่ง ในส่วนของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีนั้น มีการบริหารงานตามระเบียบ กรมอาชีวศึกษาว่าด้วยการบริหารสถานศึกษา พ.ศ. 2529 ให้วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี แบ่งหน่วยงานออกเป็น 4 ฝ่าย คือส่งเสริมการศึกษา ฝ่ายกิจการนักเรียน นักศึกษา ฝ่ายวางแผนและพัฒนา และฝ่ายวิชาการ

ดังนั้น การบริหารงานของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี กรมอาชีวศึกษา ได้วางระเบียบกรมอาชีวศึกษาว่าด้วยการบริหารสถานศึกษา พ.ศ. 2529 ดังแสดงในแผนภูมิ

ภาพ 1 แผนภูมิแสดงโครงสร้างของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี

4. บทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมกับการจัดการศึกษา

ความหมายของชุมชน

ความหมายของ ชุมชน คำว่าชุมชน ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Community พจนานุกรมสังคม วิทยาลัยบูรพาบัณฑิตยสถาน (2532 : 72-73) อธิบายไว้ว่า

ชุมชน หมายถึงเขตพื้นที่ ระดับของความคุ้นเคย และการติดต่อระหว่างบุคคล ตลอดจนถึงพื้นฐานความยึดเหนี่ยวเฉพาะบางอย่างที่ทำให้ชุมชนต่างไปจากเพื่อนบ้าน ชุมชนมีลักษณะเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตนเองที่จำกัดกว่าสังคม แต่ภายในวงจำกัดเหล่านั้นย่อมมีการสังสรรค์ใกล้ชิด และความเห็นอกเห็นใจลึกซึ้งกว่า อาจมีสิ่งเฉพาะบางประการที่ผูกพันคนในชุมชนเอง

พจนานุกรม Collins cobuild (1987 : 280) อธิบายความหมายว่า ชุมชนคือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง โดยเฉพาะ หรือสถานที่ใด โดยเฉพาะ ประชากรกลุ่มนั้นมีความคล้ายคลึงกัน ในทางใดทางหนึ่ง และเป็นกลุ่มที่ทำหน้าที่ร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

อาจสรุปความหมายชุมชนว่า เป็นกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตบริเวณที่ค่อนข้างแน่นอน และผูกพันต่อกัน มีวิถีชีวิตทั่ว ๆ ไปคล้ายคลึงกันอาจจำแนกองค์ประกอบได้ดังนี้

1. มีคนกลุ่มหนึ่ง
2. อาศัยอยู่ในอาณาเขตบริเวณที่แน่นอน
3. มีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งจะทำให้เกิดการปฏิบัติระหว่างกัน พึ่งพาอาศัย และมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน

4.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมกับการจัดการศึกษา

ได้มีผู้ให้ความหมายของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไว้ ดังนี้

อรุณี หรดา (2536) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาหมายถึง การที่ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการและเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนด้วย การใช้เทคนิคและวิธีการต่าง ๆ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวชุมชนอาจกระทำด้วยตนเองหรือให้ความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2537) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การเน้นให้ผู้ปกครองเป็นครูของเด็กของตนเองและมีบทบาทในการตัดสินใจว่าสิ่งใดควรสอนและสอนโดยใคร โดยมีเป้าหมายของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองหรือชุมชน คือให้

ผู้ปกครองหรือชุมชนมีความเข้าใจดีขึ้นในเรื่องความต้องการและลักษณะของเด็ก รวมทั้งการให้การศึกษาที่ดีและถูกต้องเหมาะสมแก่เด็ก

ปรัชญา เวสารัชช์ (2528 : 3-5) ขยายความหมายของการมีส่วนร่วมว่าต้องครอบคลุมในประเด็นดังต่อไปนี้ คือ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นครอบคลุมถึงการสร้างโอกาสที่เอื้อหรือเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคน และสังคมได้ร่วมกิจกรรมนำไปสู่การพัฒนา และทำให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเท่าเทียมกัน
2. การมีส่วนร่วมของประชาชนสะท้อนการเข้าไปเกี่ยวข้อง โดยความสมัครใจในการดำเนินโครงการ การทำให้เกิดประโยชน์จากการพัฒนาเท่าเทียมกัน
3. การมีส่วนร่วมเป็นการเชื่อมโยงระหว่างส่วนที่ประชาชนลงแรง และทรัพยากรเพื่อการพัฒนา กับประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุนดังกล่าว
4. ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจผิดแผกแตกต่างไปตามสภาพเศรษฐกิจของประเทศ นโยบาย และ โครงสร้างการบริหาร รวมทั้งลักษณะทางเศรษฐกิจของประชาชน การเข้าไปมีส่วนร่วมมิได้เป็นแค่เพียงเทคนิควิธีการเท่านั้น แต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่เอื้อประโยชน์ต่อประชาชนอีกทางหนึ่งด้วย

จากความหมายต่างๆ ข้างต้นนั้น ทำให้รู้ถึงแนวคิด ความเชื่อถือและความยึดมั่นในแต่ละบุคคล หน่วยงานและองค์กร พร้อมกันนั้น ก็ขึ้นอยู่กับกาลเวลาและยุคสมัย แต่จะอย่างไรก็ตาม ความหมายของการมีส่วนร่วมที่แท้จริงนั้น น่าจะหมายถึง การที่ชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นเองโดยชุมชนหรือกิจกรรมที่หน่วยงานของรัฐหรือเอกชน ได้จัดขึ้น วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี เป็นสถาบันที่ใกล้ชิดกับท้องถิ่นมากที่สุด และเป็นสถาบันที่ผลิตคนออกมาประกอบอาชีพส่วนตัวได้มาก จึงเป็นสถาบันที่ต้องร่วมมือกันระหว่างชุมชนกับวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี เพื่อให้เกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อันจะส่งผลในการพัฒนาประเทศด้วย

4.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมกับการจัดการศึกษา

มีผู้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังนี้

เคปแลน (Kaplan, 1992) พบว่า จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และการศึกษาทางด้านสังคมวิทยา การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาเกิดจากเหตุ 3 ประการ คือ

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาก่อให้เกิดผลทางบวกในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะคิด และพฤติกรรมของเด็กอย่างเห็นได้ชัด

2. สถาบันครอบครัวและชุมชนเปลี่ยนแปลงไปได้อย่างรวดเร็ว ครอบครัวแตกแยก การทำงานนอกบ้านของทั้งบิดา มารดา การตั้งครรถ์นอกสมรสของมารดาที่เป็นวัยรุ่น อัตราการหย่าร้าง รวมทั้งการสร้างครอบครัวใหม่ของบิดาและมารดาเพิ่มสูงขึ้น สถาบันการศึกษาได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว กล่าวคือจำนวนเด็กในสถาบันการศึกษาที่มาจากครอบครัวที่มาจากโครงสร้างหลากหลายสูงขึ้น ดังนั้นสถานศึกษาจึงต้องปรับปรุงโครงสร้างการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับความแตกต่างของเด็กแต่ละคน ซึ่งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ปกครอง เป็นประการสำคัญ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับสถานศึกษามักจะห่างเหิน (Distance) ไม่มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน (Distrust) และมีความเป็นศัตรู (Hostility) กัน โดยธรรมชาติ ทั้งนี้เพราะบทบาทของทั้งสองสถาบันถูกกำหนดให้แตกต่างกันโดยโครงสร้างของสังคม ดังนั้น ช่องว่างระหว่างบ้านกับสถาบันการศึกษาจึงมีอยู่เสมอ การมีส่วนร่วมของชุมชนจะช่วยลดปัญหาความสัมพันธ์ดังกล่าวได้

พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ (2524 : 98-100) ได้กล่าวถึง หลักการที่ควรยึดถือในการปฏิบัติงานเพื่อสนองความต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน มีดังนี้

1. ควรมีความร่วมมือระหว่างนักวิชาการและประชาชนในการพัฒนาสถานศึกษาสิ่งที่ควรตระหนักถึง ก็คือสถานศึกษาไม่สามารถบริหารได้ผลอย่างเต็มที่ หากปราศจากความร่วมมือของประชาชน

2. นโยบายการศึกษาควรจะมาจากการกำหนดของประชาชน ไม่ในรูปใดก็รูปหนึ่งในระดับประเทศประชาชนทั้งประเทศควร ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการศึกษา ในระดับจังหวัดและท้องถิ่น

4.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนกับการตัดสินใจในการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาโดยความเป็นจริงแล้วบทบาทของประชาชนในการมีส่วนร่วมตัดสินใจดำเนินงานเกี่ยวกับการศึกษาในชุมชนจะเป็นทั้งในทางตรงและทางอ้อมดังนั้นประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังนี้

1. ประชาชนควรมีส่วนร่วมกับการศึกษาในทุกระดับ การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนไม่ว่าจะสนับสนุนระดับชาติ จังหวัด อำเภอ หมู่บ้าน ฯลฯ และผลการดำเนินการศึกษาไม่ว่าในระดับใดก็ตามมีผลสืบเนื่องกันได้ การมีส่วนร่วมในบางครั้งควรมีแม้กระทั่งในชั้นเรียนด้วยเหตุนี้จึง

พิจารณาเห็นว่าเป็นความจำเป็นในการที่จะต้องมีสถานศึกษาขึ้นเพื่อเป็นการนำประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง

2. การมีส่วนร่วมใด ๆ ในการศึกษาของประชาชนควรขึ้นอยู่กับพื้นฐานของการศึกษาที่ได้รับมาอย่างถ่องแท้ ปัญหาทางการศึกษานั้นยุ่งยากและสับสน บางครั้งปัญหาที่มีขอบเขตกว้างขวางเกินกว่าจะแก้ไขเฉพาะในชุมชนหากจะดำเนินการแก้ไขใด ๆ ให้มีประสิทธิภาพก็ควรจะได้มีการศึกษากันอย่างหนัก ถกเถียงข้อดีข้อเสีย และการตัดสินใจอย่างรอบคอบ โดยจะต้องพิจารณากันถึงเหตุผลเป็นประการสำคัญ

3. การเข้ามามีส่วนร่วมจะต้องเป็นไปอย่างมีแบบแผน ควรได้มีการกำหนดขอบเขตของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมดังกล่าวนี้ อาจได้แก่ การวางกฎ ระเบียบ แนวปฏิบัติของการทำงานร่วมกัน ทุกคนจะต้องรู้หน้าที่ของตน มิฉะนั้นอาจเกิดปัญหาได้

4. การเข้าร่วมควรปรับให้สอดคล้องกับท้องถิ่นนั้น ๆ ในบางครั้งเรามักจะนิยมการลอกแบบ เพราะง่ายดี แต่ผลเสียอาจมีมากมาย บางครั้งการแก้ปัญหาประเภทเดียวกันทำสำเร็จในชุมชนหนึ่งแต่จะไม่ได้ผลเลยหากทำในอีกชุมชนหนึ่ง

4.4 บทบาทของชุมชนในการสร้างกระบวนการเรียนรู้

การทำความเข้าใจบทบาทของชุมชนในการจัดการศึกษา จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ ต่อการศึกษาใหม่ซึ่งจะช่วยให้มองเห็นการศึกษาในมุมกว้าง และไม่ยึดติดอยู่กับ "การไปโรงเรียน" ดังเช่นที่ผ่านมา แม้ว่าชุมชนไม่ได้เขียนคำนิยามไว้อย่างเป็นทางการแต่จากการสังเกตวิธีคิด วิธีปฏิบัติ และวิธีให้คุณค่าต่อการศึกษาของชุมชนแล้วก็พอสรุปได้ว่า การศึกษา คือ การเรียนรู้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวบ้านในชุมชนสัมผัสสัมผัสได้ และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต การให้ความหมายต่อการศึกษาในลักษณะดังกล่าวนี้ ส่งผลให้ชุมชนสามารถเข้าไปมีบทบาทในการจัดการศึกษาได้อย่างเต็มที่เพราะการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกหนทุกแห่งทั้งใน โรงเรียน ท้องนา ศาลาวัด ตลอดจนบริษัทและห้างร้านเป็นการเรียนรู้ที่ไม่ถูกจำกัดด้วยเนื้อหา เวลา และสถานที่ เพศและวัย ผลจากการศึกษาชุมชนทั่วทุกภาคของประเทศในครั้งนี้ พบว่า การสร้างกระบวนการเรียนรู้ เป็นบทบาทที่ชุมชนได้ให้ความสำคัญและเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน

การที่ชุมชนได้เข้ามามีบทบาทในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ คือ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตเพราะการจัดการศึกษาของชุมชนมิได้เกิดขึ้นลอย ๆ เหมือนกับการศึกษาในระบบ โรงเรียนแต่เป็นการศึกษาที่มีรากฐานมาจากชุมชน รากฐานสำคัญของชุมชนที่เป็น องค์ประกอบของการเรียนรู้ มี 3 อย่าง ได้แก่ คน ความรู้ และทรัพยากร

คน ประกอบด้วย ผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนหรือองค์กร และผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านในชุมชน

ความรู้ ประกอบด้วยความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ความรู้ทางวิชาการ หรือที่มาจากภายนอก และชุดความรู้หรือประสบการณ์ที่ชุมชนและองค์กรได้สะสม และพัฒนาขึ้น

ทรัพยากร ในที่นี้หมายถึง ทรัพยากรวัตถุ เช่น เงินทุน ที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ พืช สัตว์ และผลผลิตของชุมชน

องค์ประกอบทั้ง 3 จะเป็นตัวกำหนดรูปแบบกระบวนการตลอดจนเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนการศึกษาที่เกิดขึ้นจึงสอดคล้องกับวิถีชีวิตใช้ประโยชน์ได้จริงและเป็นกระบวนการเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540)

4.5 ปรัชญาแนวคิดและขั้นตอนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน

ปรัชญาและแนวคิด

เริ่มที่ปรัชญา 6 แนวคิด ดังนี้ (คณะกรรมการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนกระทรวงศึกษาธิการ, 2543 : 6-8)

1. มนุษย์มีศักยภาพในการเรียนรู้สูงและสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ การเรียนรู้นอกจากจะสร้างสรรค์ภูมิปัญญาให้มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องแล้วยังก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ และความปีติแก่ผู้เรียนอีกด้วย

2. การปฏิรูปการศึกษาควรมุ่งเน้นแก้ปัญหาความทุกข์ยากของคนส่วนใหญ่ของประเทศ โดยการกระจายการเรียนรู้ออกจากสถานศึกษา ไปสู่ชุมชน หรือการคืนการศึกษาให้ชุมชน เพื่อให้การเรียนรู้ตอบสนองความต้องการของชุมชนทำให้เกิดการสะสมองค์ความรู้ในท้องถิ่น เป็นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและนำไปสู่การปฏิรูปการเรียนการสอนในสถานศึกษา ทั้งยังช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนและสถานศึกษา ทำให้มีส่วนช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งซึ่งกันและกัน หรืออีกนัยหนึ่ง นักเรียน ครูและชุมชนอยู่ในกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน คือเป็นทั้งผู้สอนและผู้เรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน

3. บุคคลและชุมชนมีความหลากหลาย ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ฯลฯ การนำ "รูปแบบการเรียนรู้" ที่ประสบความสำเร็จในชุมชนหนึ่ง ไปใช้อีกชุมชนหนึ่ง หรือการวางแผนจากส่วนกลาง แล้วนำไปให้คนในชุมชนท้องถิ่นปฏิบัติจึงมักประสบความล้มเหลว

นอกจากนี้ปัจจัยทั้งภายในและภายนอกชุมชน ยังเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาจึงต้องพัฒนา "รูปแบบการเรียนรู้" ในแต่ละชุมชนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

4. เป้าหมายการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน คือ เพื่อสร้าง “ปัญญา” ให้ “คน” ในชุมชน (ทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพ) สามารถพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชน ได้อย่างบูรณาการ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง เพื่อเสริมสร้าง “พลัง” ให้คนในชุมชนสามารถ “พึ่งตนเอง” และ “พึ่งพากันเอง” ได้มากขึ้น โดยเน้น “การมีส่วนร่วม” ในกระบวนการเรียนรู้ และการฝึกฝนตนเองในทุกด้านของชีวิต รวมทั้งส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการเชื่อมต่อประสบการณ์ระหว่างบุคคลและชุมชน โดยผ่านกระบวนการกลุ่มและเครือข่ายเรียนรู้

5. การจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนที่มีคุณภาพ เพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างบูรณาการ มีสาระและขอบเขตกว้างขวาง โดยเฉพาะประเด็น “การเลี้ยงชีพ” คนในชุมชนจึงจำเป็นต้องอาศัย “ความร่วมมือร่วมใจ” หรือ “การผนึกกำลัง” จากทุกส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐ และเอกชน อาทิ นักวิชาการ สื่อมวลชน นักธุรกิจ องค์กรชุมชน สถาบันการศึกษา ฯลฯ การเรียนรู้ในชุมชนจึงมิได้เกี่ยวข้องกับบุคลากรทางการศึกษาเท่านั้น แต่เป็นการเรียนรู้ร่วมกันของทุกฝ่าย

6. การจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนควรนำไปสู่วัตถุประสงค์หลาย ๆ ประการพร้อมกัน เช่น เพื่อสืบค้นผู้นำจิตวิญญาณ สร้างความเข้าใจร่วมกัน สร้างคุณค่าและจิตสำนึกใหม่ ปลุกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่พึงงามเกิดความเอื้ออาทรสร้างวิสัยทัศน์ ร่วมสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ (วิธีคิดและวิธีทำงาน) ได้ปัญหาและความต้องการของชุมชน ได้แนวทางวิธีการ และแผนงานการแก้ปัญหา ได้เริ่มทดลองทำ ได้โจทย์วิจัย เกิดการระดมองค์ความรู้ในท้องถิ่น ได้องค์ความรู้ใหม่ และขยายผลผ่านการสรุปบทเรียนร่วมกัน ได้หลักสูตรท้องถิ่นและนำไปสู่การปฏิบัติการเรียนการสอน ชุมชนมีโอกาสนำไปเรียนรู้และจัดการร่วมกัน และสิ่งแวดล้อมได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟู

ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเร่งวิจัยและพัฒนาปรัชญาแนวคิยยุทธศาสตร์ แนวทางและวิธีการจัด “กระบวนการเรียนรู้” ในชุมชนที่มีคุณภาพ เพื่อให้ชุมชนนำไปใช้เป็นแนวทางในการสร้าง “รูปแบบการเรียนรู้” ที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นได้ด้วยตนเอง

ขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน

การรวมคนมีวัตถุประสงค์เพื่อรวม “พลังใจ” เป็นการ เสริมใจซึ่งกันและกัน สมาชิกขององค์กรมีความสนใจและมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทำให้เกิด “จิตสำนึกร่วม” ในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น เกิดความรัก ความสามัคคี ความเอื้ออาทร องค์กรชุมชนที่มีสมาชิกหลากหลายทั้งเพศ วัย และอาชีพ และพบปะกันอย่างต่อเนื่อง องค์กรชุมชนนั้นย่อมมีความเข้มแข็ง และเป็นการรวมตัวที่มี “ความยั่งยืน” ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินงานในขั้นตอนต่อ ๆ ไปประสบความสำเร็จ

1. รวมคน

ถึงแม้ว่าการจัดการศึกษาในชุมชนต้องยึดหลักว่า ทุกคนในชุมชนมีความเท่าเทียมกัน แต่ในทางปฏิบัติ กระบวนการจัดการเรียนรู้ในชุมชนที่มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล และทรงพลัง ต้องเริ่มต้นจากการรวมคนในชุมชนเป็น "องค์กรชุมชน" เพื่อเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง ความสัมพันธ์ของตนเองกับครอบครัว ชุมชนและสังคม ความรู้ทักษะด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษา เทคโนโลยีการจัดการ การประกอบอาชีพ ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย การดำรงชีวิตอย่างมีความสุข การรวมคนมีวัตถุประสงค์เพื่อรวม "พลังใจ" เป็นการเสริมใจซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดจิตสำนึกร่วม ในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น การจัดการกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนใช้ "คน" เป็นทั้ง ปัจเจก และเป้าหมาย ของการเรียนรู้ ดังนั้นการ "รวมคน" จึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด การรวมคนด้วย "ความคิด" จะก่อเกิดพลังที่มีความยั่งยืนและส่งผลต่อการดำเนินงานขั้นต่อไป ให้ประสบผลสำเร็จ

2. ร่วมคิด

วัตถุประสงค์เพื่อระดม "พลังความคิด" โดยผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมในการระดมสมอง สร้างความเข้าใจร่วมกัน ปรับกระบวนการทัศน สร้างวิสัยทัศน์ร่วม แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ วิเคราะห์ปัญหาและ โอกาสอย่างรอบด้าน จัดลำดับความสำคัญของปัญหา กำหนดแนวทาง วิธีการและวางแผนแก้ปัญหา

3. ร่วมจัดการ

วัตถุประสงค์เพื่อรวม "พลังการจัดการ" ตามแผนงานที่กำหนด โดยใช้หลัก สหกรณ์ การฝึกฝนจากการทดลองทำและปฏิบัติในพื้นที่จริง ประกอบกับการใช้หลักการ ทฤษฎี เทคโนโลยี และระบบบริหารจัดการที่ดีมาสร้างความเชื่อมโยงกันเพื่อจัดแบ่งบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของภาคีการพัฒนาต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การดำเนินการย่อมทำให้การใช้ทรัพยากรมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลสูงสุด

4. ร่วมสรุปบทเรียน

วัตถุประสงค์เพื่อสร้าง "พลังภูมิปัญญา" โดยเริ่มจากการประเมินตนเอง และประเมินผลงานผ่านเวทีกลุ่ม และเครือข่าย ทำให้เกิดการเชื่อมต่อทักษะ องค์ความรู้และประสบการณ์ นำไปสู่ "องค์ความรู้ใหม่"

5. ร่วมรับผลการกระทำ

วัตถุประสงค์เพื่อสร้าง "พลังปิติ" โดยการยกย่อง ชื่นชม และให้กำลังใจคนที่เสียสละและทำงานให้กับชุมชนและสังคม ส่วนผลของการกระทำอาจได้รับในมิติที่แตกต่างกัน เช่น สมาชิก องค์กร ชุมชน ได้รับผลทางด้านเศรษฐกิจ นักเรียนได้เรียนรู้วิถีคิด และการทำงานเป็นทีม

ส่วนครูได้เรียนรู้ศักยภาพของท้องถิ่น ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการปฏิรูปการเรียนการสอนในโรงเรียน

5. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรเพื่อพัฒนาอาชีพในชุมชน

ในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อพัฒนาอาชีพในชุมชนนั้น มีกระบวนการอย่างเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความต้องการของชุมชน ในขั้นตอนของการศึกษาความต้องการของชุมชนนี้มีหลายวิธี และหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้ (1) วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีส่งแบบสำรวจความต้องการของเกษตรกร และประชาชน ในวิชาชีพที่ตนเองสนใจทั่วจังหวัด (2) สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดส่งข้อมูลครัวเรือนที่มีต่ำกว่าเกณฑ์ (20,000 บาทต่อปีต่อคน) เพื่อให้วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีได้จัดฝึกอบรมวิชาชีพให้ตามความสนใจของชุมชน และตามความเหมาะสมของทรัพยากรธรรมชาติ (3) เกษตรอำเภอแต่ละอำเภอจัดส่งหลักสูตรที่เกษตรกรสนใจเพื่อขอเข้ารับการศึกษาฝึกอบรมวิชาชีพ

ขั้นตอนที่ 2 การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อกำหนดหลักสูตรการฝึกอบรม เมื่อมีหลักสูตรที่ได้จากการสำรวจความต้องการ และหลักสูตรที่เกษตรกร และประชาชนสนใจแล้วจึงจัดตั้งคณะทำงาน และพิจารณาหลักสูตรดังกล่าว โดยวิชาที่จะฝึกอาชีพ จะต้องเป็นวิชาที่วิทยาลัยมีความพร้อมทั้งทางวิชาการ และมอบหมายให้อาจารย์ผู้รับผิดชอบวิชาฝึกอาชีพแต่ละวิชาเริ่มวางแผนการดำเนินงานในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 จัดทำหลักสูตรและตารางฝึกอบรม หลังจากจัดตั้งคณะทำงานเรียบร้อยแล้วก็ดำเนินการจัดทำหลักสูตร โดยจัดทำในรูปแบบของโครงการและกำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี ทั้งนี้ต้องกำหนดเนื้อหาที่จะฝึกอบรมอาชีพใดบ้าง จัดให้กับชุมชนใดก่อน - หลัง มีระยะเวลาจัดอบรมกี่วัน จำนวนผู้เข้ารับการอบรมกี่คน จำนวนที่รุ่น

ขั้นตอนที่ 4 ประชาสัมพันธ์โครงการฝึกอาชีพ โดยประชาสัมพันธ์โครงการและตารางฝึกอบรมไปยังกลุ่มเป้าหมายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เข้ารับการศึกษาฝึกอบรมตามวัน เวลา และสถานที่ดังกล่าว

ขั้นตอนที่ 5 จัดเตรียมสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือต่าง ๆ หลังจากมีการประชาสัมพันธ์โครงการและตารางฝึกอบรมไปยังกลุ่มเป้าหมายแล้ว อาจารย์ที่รับผิดชอบโครงการแต่ละโครงการก็จัดเตรียมสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือต่าง ๆ ให้เพียงพอกับจำนวนผู้เข้ารับการศึกษาฝึกอบรมวิชาชีพ

ขั้นตอนที่ 6 จัดดำเนินการฝึกอบรมตามแผนปฏิบัติการ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมวิชาชีพ จะต้องเข้ารับการฝึกอบรมตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดให้ โดยมีวิทยากรจากวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี พร้อมทั้งได้รับการสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือจากวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี หากวัสดุ อุปกรณ์ ดังกล่าวเหลือจากการฝึกอบรมในครั้งนี้นี้ก็จะมอบให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรม เพื่อนำไปฝึกอาชีพต่อได้

ขั้นตอนที่ 7 สรุปและรายงานผลการฝึกอบรม หลังจากดำเนินการฝึกอบรมครบตามแผนปฏิบัติการแล้ว ก็จะสรุปผลการฝึกอบรมว่ามีผู้สนใจเข้าร่วมอบรมตามที่แจ้งไว้หรือไม่ ใช้งบประมาณทั้งสิ้นไปเท่าไร ผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจมากน้อยแค่ไหน มีปัญหาขณะดำเนินการฝึกอบรมหรือไม่

ขั้นตอนที่ 8 ติดตามประเมินผลหลังการฝึกอบรม หลังจากสิ้นสุดการฝึกอบรมแล้ว ก็ออกติดตามกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวว่าได้นำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรม ไปใช้ในการประกอบอาชีพ มากน้อยแค่ไหน

ดังนั้น ในการพัฒนาหลักสูตรตามโครงการของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาอาชีพในชุมชน ที่กำลังดำเนินการอยู่ โดยมุ่งใช้ "การศึกษา" เป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการแก้ปัญหาความยากจนของเกษตรกรและชาวชนบท ซึ่งมุ่งหวังให้เกษตรกรและชาวชนบทยุคใหม่ สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสารในกระแสของโลกยุคโลกาภิวัตน์สามารถทำงานได้ทั้งในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร อีกทั้งส่งเสริมการมีอาชีพให้กับชุมชน เพื่อพัฒนากำลังคนรองรับการพัฒนาประเทศที่จะก้าวไปสู่การเป็นประเทศผู้นำในการผลิตสินค้าอาหารและสินค้าเกษตรของโลก วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีอุบลราชธานี ยโสธร และร้อยเอ็ด จึงได้จัดทำและพัฒนาหลักสูตรให้แก่เยาวชน และชาวเกษตรกรขึ้นหลายโครงการด้วยกัน และในจำนวนนั้นมี 2 โครงการที่เป็นโครงการพัฒนาอาชีพให้แก่ชุมชน ประกอบด้วย โครงการที่หนึ่ง คือ โครงการฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรรมระยะสั้น และโครงการที่สองคือโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต เป็นโครงการที่ฝึกอบรมวิชาชีพให้แก่เกษตรกร ในด้านการเกษตร และให้โอกาสแก่บุตรหลานเกษตรกรที่ยากจนเข้าเรียน โดยไม่เสียค่าเล่าเรียนใดๆ โดยมีรายละเอียดของแต่ละโครงการดังต่อไปนี้

5.1 โครงการที่ 1 โครงการฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรรมระยะสั้น

หลักการและเหตุผล

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) มีนโยบายในการที่จะเร่งรัดพัฒนาชนบท เพื่อให้เกษตรกรได้มีสภาพชีวิต มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ความรู้พื้นฐานทางการเกษตรของเกษตรกรเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เกษตรกรนำไปปรับปรุงการประกอบอาชีพให้มีประสิทธิภาพและช่วยให้เกษตรกรที่มีความรู้พื้นฐานที่ได้อยู่แล้ว ได้รับความรู้ทางวิชาการ วิทยาการใหม่ ๆ ไปใช้ในการปรับปรุงการผลิตให้ดียิ่งขึ้น และในภาวะปัจจุบัน ได้มีแรงงานคืนถิ่นซึ่งเป็นกลุ่มแรงงานที่ถูกเลิกจ้างอันเนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจถดถอย ตั้งแต่กลางปี 2540 เป็นต้นมา รวมทั้งเกษตรกรในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วม ทำให้พื้นที่ทางการเกษตรเสียหาย จำเป็นต้องได้รับการฟื้นฟูกิจกรรมทางการเกษตรเป็นจำนวนมาก

กองวิทยาลัยเกษตรกรรม กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้ตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบในการให้การศึกษาแก่ประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มุ่งใช้ปัจจัยที่มีในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีทั่วประเทศที่มีอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยจัดฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรให้แก่เกษตรกร ซึ่งวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีโสธร ร้อยเอ็ด และอุบลราชธานี จึงได้รับอนุมัติให้ดำเนินการจัดฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรแก่เกษตรกรในพื้นที่จังหวัดดังกล่าว และพื้นที่จังหวัดใกล้เคียงเพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของเกษตรกร ฟื้นฟูกิจกรรมเกษตรที่เกิดความเสียหายอันเกิดจากสภาวะน้ำท่วม เพื่อให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อเร่งรัดการศึกษาด้านอาชีพเกษตรให้เหมาะสมกับความต้องการของเกษตรกร และผู้สนใจในท้องถิ่นนั้น ๆ ตลอดจนหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชนต่าง ๆ
- (2) เพื่อลดปัญหาการว่างงานของแรงงานคืนถิ่นอันเนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจถดถอยและต้องกลับมายังภูมิลำเนาเดิม
- (3) เพื่อส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ประกอบกับวิทยาการทางการเกษตรแผนใหม่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- (4) เพื่อฟื้นฟูความเสียหายของกิจกรรมเกษตรอันเกิดจากสภาวะน้ำท่วมในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ร้อยเอ็ด และยโสธร
- (5) เพื่อสนับสนุนการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน

โครงการฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรรมระยะสั้น วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีอุบลราชธานี ประกอบด้วยโครงการฝึกวิชาชีพดังต่อไปนี้

- (1) โครงการฝึกอาชีพระยะสั้นประชาชนชายแดนไทย – ลาว
- (2) โครงการฝึกอาชีพระยะสั้นประชาชนชายแดนไทย - กัมพูชา
- (3) การแปรรูปและการถนอมอาหาร
- (4) การเพาะเห็ด
- (5) การทำไร่นาสวนผสม
- (6) การเพาะเลี้ยงและการผสมเทียมปลา
- (7) การขยายพันธุ์พืช

โครงการฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรรมระยะสั้น วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีร้อยเอ็ด ประกอบด้วยโครงการฝึกวิชาชีพดังต่อไปนี้

- (1) การเพาะเห็ดและการแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร
- (2) การเกษตรชีวภาพ
- (3) การผลิตข้าวเกษตรอินทรีย์
- (4) การเพาะเลี้ยงปลาน้ำจืด
- (5) การเพาะลูกปลาและการเลี้ยงปลาน้ำจืด
- (6) เกษตรยั่งยืน

โครงการฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรรมระยะสั้น วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีโสธร ประกอบด้วยโครงการฝึกวิชาชีพดังต่อไปนี้

- (1) การเลี้ยงสุกร
- (2) การเกษตรทั่วไป
- (3) การเพาะขยายพันธุ์ปลา
- (4) การเลี้ยงโคพื้นเมือง
- (5) การแปลงเพศปลานิล
- (6) การเพาะเลี้ยงปลาน้ำจืด
- (7) การเกษตรทฤษฎีใหม่
- (8) การเกษตรแบบผสมผสาน

5.2 โครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต

โครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต เป็นโครงการจัดการศึกษาวิชาชีพเกษตรที่จัดให้กับนักเรียนบุตรเกษตรกรที่ด้อยโอกาสในชนบทและนักเรียนขยายโอกาส ที่จบการศึกษา ระดับม.ต้น จากโรงเรียนขยายโอกาสของ สปช. ได้เข้าศึกษาวิชาชีพเกษตร โดยได้รับการยกเว้นค่าเล่าเรียนตลอดระยะเวลาเรียนในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี 3 ปี ตามหลักสูตร ปวช.2538 ของ กรมอาชีวศึกษา ผู้สำเร็จการศึกษาจะได้รับประกาศนียบัตรวิชาชีพเกษตรศาสตร์ (ปวช.เกษตรศาสตร์) ซึ่งเป็นหลักสูตรให้เรียนทางด้านช่างก่อสร้าง ช่างไฟฟ้า ช่างเชื่อมและช่างยนต์ โดยรัฐจัดเงินอุดหนุนทำโครงการเกษตรเพื่อชีวิตสำหรับการยังชีพปีละ 5,000 บาทต่อคน และจัดให้มีสวัสดิการระหว่างเรียนในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีดังนี้

1. จัดบ้านพักให้เพื่ออยู่อาศัยตลอดระยะเวลาที่เข้ามาเรียนในวิทยาลัยเกษตรฯ โดยให้พักอาศัยได้หลังละ 8 คน จัดเป็นหมู่บ้านละ 25 หลัง สามารถรับผู้เรียนได้ 200 คน/หมู่บ้านหนึ่ง หมู่
2. จัดสร้างอาคารวิชาการประจำหมู่บ้าน เพื่อเป็นสถานที่เรียนด้วยตนเองของนักเรียน ซึ่งจะเรียนจากสื่อทางไกลและสื่อวีดิทัศน์ พร้อมจัดหาและพัฒนาสื่อการเรียนให้พร้อมในการจัดการศึกษา
3. ปรับปรุงพื้นที่และหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรให้เพียงพอ ต่อการจัดทำโครงการเกษตรของนักเรียน
4. จัดพื้นที่เพื่อให้นักเรียนได้จัดทำโครงการเกษตรเพื่อยังชีพและทำโครงการเกษตรเพื่อหารายได้ระหว่างเรียนสำหรับนักเรียนทุกคน
5. ครู- อาจารย์ของวิทยาลัยดำเนินการสอน และควบคุมการเรียนการสอนของนักเรียนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนของนักเรียน นโยบายขยายโอกาสการศึกษาให้แก่บุตรหลานเกษตรกรและให้ชาวชนบทที่มีรายได้ต่ำกว่า 50,000 บาทต่อปี ได้เรียนต่อตามนโยบายขยายโอกาสทางการศึกษา โดยรัฐให้สนับสนุนการศึกษาฟรี เพื่อให้การศึกษาเป็นขบวนการพัฒนาคนในภาคเกษตรและชนบทให้มีขีดความสามารถเต็มศักยภาพ มีคุณภาพชีวิตที่ดีและเป็นแรงผลักดันสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ

เหตุผลและความจำเป็นในการจัดทำโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต

กรมอาชีวศึกษา (2539) ได้ให้แนวคิดและเหตุผลความจำเป็นเกี่ยวกับโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต

1. ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีฐานเศรษฐกิจที่เติบโตจากภาคเกษตร แม้ปัจจุบันเราจะมีรายได้จากนอกภาคเกษตรมากขึ้น แต่ภาคเกษตรก็ยังเป็นฐานเศรษฐกิจที่สำคัญ ที่ส่งเสริมให้การพัฒนาประเทศในนอกภาคเกษตรให้พัฒนาก้าวหน้า ดังนั้นรัฐจึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาด้านการเกษตรให้ควบคู่กับการพัฒนาในด้านอุตสาหกรรมและบริการด้วย
2. ปัจจุบันประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประเทศผู้ส่งออกสินค้าเกษตรที่เป็นอาหารที่สำคัญของโลกและมีสินค้าเกษตรส่งออกเป็นอันดับ 1 ของโลกอยู่หลายรายการ เช่น ข้าว อาหารทะเล สับปะรดกระป๋อง ยางพารา เป็นต้น และแนวโน้มประเทศไทยจะต้องพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ดำเนินการผลิตอาหารเลี้ยงประชากรโลก เพราะสภาพภูมิประเทศของไทยทางแถบอินโดจีน เป็นภูมิภาคที่เหมาะสมที่สุดที่จะพัฒนาเป็นแหล่งผลิตอาหารเลี้ยงประชากรโลกในอนาคตและประเทศไทยเองมีศักยภาพที่จะพัฒนาประเทศให้ป็นศูนย์กลางการผลิตและส่งออกอาหารที่สำคัญของโลกได้
3. ในด้านการพัฒนาด้านการเกษตรประเทศหนึ่งที่มีผลงานวิชาการและผลงานวิจัยด้านการเกษตรจำนวนมากแต่งานวิจัยเหล่านั้นยังไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้มีการพัฒนาด้านผลผลิตได้เต็มที่ ทั้งนี้เพราะตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา เกษตรกรยังไม่ได้รับการพัฒนาความรู้เฉพาะทางซึ่งเป็นพื้นฐานในการรับความรู้ ด้านการผลิต การจำหน่ายและการจัดการ
4. การจัดการศึกษาวิชาชีพเกษตรในช่วงที่ผ่านมารัฐจะมุ่งเน้นพัฒนากำลังคนของรัฐที่รับผู้จบการศึกษาจากสถานศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษาไปเป็นเจ้าของที่ส่งเสริม ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เพื่อเป็นตัวเชื่อมระหว่างนักวิชาการกับเกษตรกรในการที่จะเอาผลงานวิจัยหรืองานวิชาการสู่การปฏิบัติจริงในฟาร์มในช่วงแผนพัฒนา ระยะที่ 7 ที่ผ่านมารัฐบาลมีนโยบายไม่เพิ่มอัตราของข้าราชการส่งผลให้ผู้เรียนในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี กรมอาชีวศึกษาลดลงทั่วประเทศ
5. ผลการพัฒนาประเทศที่พัฒนาตนเองก้าวไปสู่การผลิตและส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมมากขึ้นทำให้ผู้มีรายได้มากขึ้น ส่งผลต่อการขยายตัวในภาคการท่องเที่ยว การพาณิชย์และบริการทำให้มีการเคลื่อนย้ายทรัพยากรบุคคลที่อยู่ในภาคเกษตรถูกดึงเข้าสู่ภาคพาณิชย์และบริการมากขึ้นเป็นลำดับ ก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างรายได้ของผู้ประกอบอาชีพในภาคนอกภาคการเกษตรกับผู้ประกอบอาชีพการเกษตรมากขึ้นทุกปีตัวเลขล่าสุดของสำนักงานเศรษฐกิจ การเกษตรรายงานว่า ผู้ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรจะมีรายได้ต่อปีมากกว่าผู้ประกอบอาชีพเกษตรสูงถึง 13 เท่า
6. ผลของการพัฒนาประเทศที่รัฐมุ่งส่งเสริมการลงทุนด้านอุตสาหกรรมด้านการท่องเที่ยวและบริการ ส่งผลให้ภาคธุรกิจอุตสาหกรรมและธุรกิจนอกภาคเกษตรมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง

เป็นผลให้มีความต้องการการจ้างแรงงานสูง ขณะที่ภาคเกษตรรัฐให้ความสนใจน้อย การขยายตัวในสาขาวิชาชีพของเยาวชนอย่างเห็นได้ชัดก็คือ เยาวชนมีความสนใจสมัครเข้าเรียนในสาขาวิชาชีพอุตสาหกรรม พาณิชย์และบริการจนสถานศึกษาของรัฐไม่สามารถจะสนองความต้องการการเข้าเรียนของเยาวชนได้อย่างทั่วถึง แต่ขณะเดียวกันสถานศึกษาวิชาชีพการเกษตรของรัฐมีผู้สนใจสมัครเรียนน้อย

7. ความเหมาะสมทางปัจจัยพื้นฐานของประเทศ เมื่อพิจารณาจุดอ่อนและจุดแข็งของประเทศแล้วพบว่า ภาคเกษตรถือเป็นจุดแข็งที่เป็นหัวใจสำคัญของการเป็นประเทศไทยเพราะเรามีความพร้อมทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นสภาพอากาศ สภาพภูมิประเทศ และประชากรส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพการเกษตรในชนบท เราสามารถสร้างผลผลิตจากผืนแผ่นดินของเราเองได้ แต่ในช่วงที่ผ่านมารัฐได้ปล่อยโอกาสในการพัฒนาประเทศด้านการเกษตรอย่างน่าเสียดายไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาด้านเทคโนโลยี การพัฒนากำลังคนในภาคเกษตร ประเทศไทยเราคงพัฒนาด้านอุตสาหกรรมให้ตามทันประเทศผู้นำทางอุตสาหกรรมของโลกได้ยากมาก เพราะกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของเรามีน้อยมาก เมื่อเทียบกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจากการสำรวจและวิจัยข้อมูล ด้านกำลังคนของหนังสือพิมพ์ คิเอเซียน วอลสตรีท เจอร์นัล ได้รายงานผลการสำรวจและวิจัยเกี่ยวกับประเทศไทยว่า กำลังคนที่มีการศึกษาสูงมีเพียงร้อยละ 16 ของประชากรทั้งประเทศ และแรงงานด้านวิทยาศาสตร์นั้นประเทศไทยจัดอยู่ในอันดับที่ 31 จาก 48 อันดับ แรงงานด้านวิศวกรรมประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 47 จาก 48 อันดับโลก จากสภาพความเป็นจริง การพัฒนาด้านอุตสาหกรรมของประเทศไทยในปัจจุบันนี้เป็นการพัฒนาที่เรานำเข้าเทคโนโลยี นำเข้าแรงงานระดับวิศวกร นำเข้าวัตถุดิบ เครื่องจักรเครื่องมือ ประเทศไทยเป็นเพียงผู้ใช้แรงงาน และนำทรัพยากรธรรมชาติมาถือฤกษ์ในการผลิตทางอุตสาหกรรมไม่ว่าจะเป็นพลังงานไฟฟ้า น้ำมัน แก๊ส ตลอดจนที่ดินที่เหมาะสมกับการเกษตรก็ถูกนำมาอำนวยความสะดวกต่อการผลิตทางอุตสาหกรรมที่ไม่มีอะไรเป็นของประเทศเราเลย

8. ถ้าจะพัฒนาความเป็นประเทศ รัฐต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาคนในภาคการเกษตรที่จะรองรับการพัฒนาประเทศในอนาคต ทั้งนี้เพราะประชากรจะอยู่ได้ต้องมีอาหารบริโภคอย่างเพียงพอ ในสถานะที่ประชากรโลกเพิ่มขึ้น พื้นที่การเกษตรมีจำกัดทรัพยากรธรรมชาติถูกนำไปใช้ในการพัฒนามากขึ้น การทำการเกษตรในอนาคตต้องใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ประเทศไทยจะต้องปรับตัวเอง หันมาสนใจการพัฒนาคนภาคเกษตรให้ควบคู่กับภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ ก่อนที่จะสายเกินไป

9. ในการจัดการศึกษาในช่วงที่ผ่านมา จะใช้ข้อมูลของผู้เรียนเป็นตัวชี้วัดในการขยายสถานศึกษาและสนับสนุนงบประมาณ ซึ่งไม่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของการพัฒนา

ประเทศประกอบกับการจัดการศึกษาวิชาชีพจะใช้เกณฑ์หรือระเบียบเดียวกันในการบริหารและจัดการศึกษาและจากข้อแตกต่างของรายได้ของผู้ประกอบอาชีพในแต่ละภาคเศรษฐกิจ มีความแตกต่างกันมาก การสนใจเรียนวิชาชีพการเกษตรจึงมีน้อยมากเมื่อเทียบกับอุตสาหกรรม พาณิชยกรรมและบริการ ผู้ปกครองที่มีกำลังเศรษฐกิจที่จะส่งเสียลูกเรียนวิชาชีพการเกษตร เพราะเป็นอาชีพที่ต้องทำงานหนักผลตอบแทนต่ำเมื่อเทียบกับอาชีพอื่น

10. การพัฒนากำลังคนในภาคเกษตรของประเทศที่จะให้ผู้ปกครองที่มีกำลังทางเศรษฐกิจพอที่จะส่งลูกเรียนได้ ส่งลูกเข้าเรียนในวิทยาลัยเกษตร ฯ จึงเป็นเรื่องที่ยากมากเพราะผลตอบแทนในอาชีพไม่จูงใจในแนวทางที่เป็นไปได้ก็คือ การให้โอกาสกับบุตรเกษตรกรในชนบทด้วยโอกาสได้เข้าเรียนวิชาชีพเกษตรในวิทยาลัยเกษตรของกรมอาชีวศึกษา ซึ่งเป็นสถานศึกษาวิชาชีพการเกษตรของรัฐ ที่ตั้งขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาวิชาชีพการเกษตรเพื่อรองรับการพัฒนาประเทศ ด้วยการให้นักเรียนเหล่านั้นได้เรียนฟรีโดยที่รัฐได้จัดสวัสดิการให้ตลอดระยะเวลาที่เข้าเรียนในวิทยาลัย ฯ

11. การพัฒนาการเกษตรและการประกอบอาชีพเกษตรในอนาคตต้องสร้างเกษตรกรที่มีความรู้ความสามารถ เพราะผลผลิตเกษตรสำหรับการส่งออกหรือการเพิ่มมูลค่าของสินค้าเกษตรต้องมีคุณภาพไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและต้องแข่งขันในเรื่องราคา เทคโนโลยีความรู้สมัยใหม่ และการจัดการที่ดีเท่านั้นจึงจะสามารถดำรงความเป็นหนึ่งสำหรับประเทศไทย ซึ่งจะเป็นผู้ผลิตอาหารเลี้ยงประชากรไทยและประชากรของโลกได้อย่างยั่งยืน

12. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี เป็นสถาบันการศึกษาของรัฐที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาวิชาชีพการเกษตรในระดับอาชีวศึกษา สถานศึกษาส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในชนบทที่เป็นชุมชนเกษตร ห่างไกลตัวเมืองอันเป็นเจตนารมณ์ของการจัดตั้งวิทยาลัยเกษตร ฯ ที่มีเป้าหมายหลักคือ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคนในภาคเกษตร แต่เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการเข้าเรียนค่อนข้างสูง ประกอบกับเกษตรกรมีรายได้ต่ำ ไม่สามารถส่งบุตรหลานเข้าเรียนวิชาชีพการเกษตรได้ เป็นผลให้มีผู้เรียนในวิทยาลัยเกษตรจำนวนน้อย สิ่งที่รัฐลงทุนไปสำหรับการจัดการศึกษาเกษตร ไม่ได้ใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ การจัดการศึกษาตามโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิตจึงเป็นการใช้สถาบันการศึกษาของรัฐให้เกิดความคุ้มค่า ทางการศึกษาและความคุ้มค่าในทางเศรษฐกิจ

จุดมุ่งหมายของโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต

เพื่อพัฒนาบุคลากรเกษตรกรและชาวชนบทที่ขาดโอกาสทางการศึกษาต่อในระบบโรงเรียนและพัฒนาให้ผู้ผลิตทางการเกษตรมีคุณภาพของประเทศ ไว้รองรับการพัฒนาในด้านเกษตรและอุตสาหกรรมของประเทศในอนาคต ตลอดจนพัฒนาศักยภาพของคนในชนบทให้มีการศึกษาสูงขึ้น มุ่งเน้นใช้การศึกษาเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการแก้ปัญหาคอขวดของเกษตรกรและชาวชนบท โดยมุ่งหวังให้เกษตรกรและชาวชนบทยุคใหม่ได้มีพื้นฐานการศึกษา 12 ปี อันเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่ทำให้บุคคลหาความรู้เพิ่มเติมได้ตลอดชีวิตและสามารถปรับตัวได้ทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและกระแสโลกในยุคโลกาภิวัตน์ สามารถทำงานได้ทั้งในภาคเกษตรและภาคนอกเกษตร

วัตถุประสงค์ของโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต

การจัดทำโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิตมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ให้โอกาสบุคลากรเกษตรกรผู้ด้อยโอกาสในชนบทและนักเรียนที่จัดการศึกษาชั้น ม. 3 จากโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดที่ตั้งวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีและจังหวัดใกล้เคียงได้เข้าศึกษาวิชาชีพการเกษตรในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีของกรมอาชีวศึกษาตามหลักสูตร ปวช. พุทธศักราช 2538 เพื่อรับประกาศนียบัตร ปวช. เกษตรศาสตร์ เป็นการเตรียมกำลังคนด้านการเกษตรที่จะรับผิดชอบต่อการผลิตทางการเกษตรของประเทศไทยในอนาคต
2. เพื่อพัฒนากำลังคนด้านการเกษตรให้มีความรู้ ทักษะและเจตคติที่ดีในด้านการผลิตแปรรูป และดำเนินการธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาด้านการเกษตรของประเทศ
3. พัฒนาและยกระดับการศึกษาของผู้ประกอบอาชีพการเกษตรให้สูงขึ้น เพื่อให้ประชากรในภาคเกษตรได้นำความรู้ไปพัฒนางานอาชีพการเกษตรของตนเองและส่วนรวมให้เกิดความมั่นคงมีรายได้เพิ่มขึ้น พร้อมทั้งมีการพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าของระบบข่าวสารข้อมูล ก้าวทันกับเทคโนโลยีและความพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลง ตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก
4. เพื่อการใช้ทรัพยากรของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเพื่อพัฒนาวิทยาลัยให้มีความพร้อมในการจัดการศึกษาวิชาชีพเกษตร พัฒนาพื้นที่ของวิทยาลัยให้สามารถรองรับนักเรียนที่จะเข้าเรียนตาม โครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิตในระบบที่ให้ผู้เรียนทำโครงการการเกษตรเพื่อชีวิตสำหรับยังชีพ และฝึกภาคปฏิบัติระหว่างเรียนที่จะเสริมสร้าง

ศักยภาพของผู้เรียน ให้มีความพร้อมที่จะเป็นกำลังสำคัญในการผลิตทางการเกษตรของตนเอง
ชุมชน ท้องถิ่นและประเทศชาติต่อไป

เป้าหมายของโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต

พัฒนาศักยภาพของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี และศูนย์ฝึกปฏิบัติการวิชาชีพ
เกษตรกรรม จำนวน 45 แห่งทั่วประเทศ ให้มีความพร้อมในการจัดการศึกษาวิชาชีพเกษตรใน
ระบบที่ให้ผู้เรียนในโครงการเข้าเรียนฟรีและอยู่ประจำในวิทยาลัย โดยรัฐให้ทุนอุดหนุนทำโครง
การเกษตรเพื่อยังชีพและหารายได้ระหว่างเรียน ตลอดระยะเวลาที่เข้าเรียน ตั้งเป้าหมายรับนักเรียน
จำนวน 100,000 คน โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการประชาสัมพันธ์ ดังนี้

1. นักเรียนชั้น ม. 3 ที่กำลังเรียนอยู่ในโรงเรียนขยายโอกาส สปช. ทั่วประเทศ
ในปีการศึกษา 2539 จำนวน 143,000 คน และผู้จบ ม. 3 ทั่วประเทศ
2. ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 143,000 คน ประชาชนทั่วไป
3. อาจารย์ใหญ่ – อาจารย์ฝ่ายแนะแนวในโรงเรียนขยายโอกาสของ สปช. จำนวน
10,000 คน ในโรงเรียนคนละ 5,000 บาท
4. ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ
ทั่วประเทศ
5. ผู้ว่าราชการจังหวัด
6. อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์

การรับสมัครนักเรียนร่วมโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต ฯ

ดำเนินการสมัครเพื่อรับนักเรียนในปีการศึกษา 2540

1. การจัดกิจกรรมแนะนำโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิตในวิทยาลัยเกษตร
และเทคโนโลยี 43 แห่งทั่วประเทศ
2. เชิญชวนอาจารย์ ครูแนะแนว นักเรียนชั้น ม.3 ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนขยาย
โอกาส ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น เข้ามาเยี่ยมชมการดำเนินโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต
ในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี 43 แห่งทั่วประเทศ

วิธีการดำเนินงานโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต

1. การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ให้พิจารณาดังนี้

1.1 ให้แต่ละสถานศึกษาสำรวจความพร้อมของพื้นที่ของแต่ละสถานศึกษาว่าจะสามารถนำพื้นที่ที่มีอยู่มาจัดรูปที่ดินหรือปรับปรุงพื้นที่ให้พอเพียงกับการทำโครงการเพื่อการยังชีพ และหารายได้ของนักเรียนเต็มรูปแต่ละสถานศึกษาจะรับได้

1.2 ให้แต่ละสถานศึกษาจัดหาพื้นที่สร้างบ้านพักของนักเรียนให้สามารถรับนักเรียนได้เต็มรูปของแต่ละสถานศึกษา

1.3 ให้แต่ละสถานศึกษาปรับปรุงพื้นที่การเกษตร และพื้นที่การพักอาศัยเพื่อรองรับนักเรียน

1.4 กรมอาชีวศึกษาจัดประชุมสัมมนาชี้แจงผู้บริหารเพื่อทำความเข้าใจพร้อมมอบนโยบายให้กับผู้บริหารไปทำความเข้าใจกับครู - อาจารย์และผู้เกี่ยวข้อง

1.5 ส่วนกลางและสถานศึกษาทำความเข้าใจกับครู - อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

1.6 ให้สถานศึกษาทุกแห่ง จัดกิจกรรมแนะแนวในโรงเรียนขยายโอกาสและประชาสัมพันธ์โครงการให้ทั่วถึง

2. การสร้างบ้านพักนักเรียนให้สร้างบ้านพักที่พักได้ 8 คน หรือแบบบ้านแฝดพักได้ 16 คน ตามแบบของกรมอาชีวศึกษาโดยจัดสรรเป็นค่าวัสดุและค่าจ้างช่าง การดำเนินการก่อสร้างดำเนินการจัดจ้างช่างท้องถิ่น ขอความร่วมมือวิทยาลัยเทคนิคหรือผู้ปกครองนักเรียน โดยให้นักเรียนวิทยาลัยเทคนิคและนักเรียนเกษตรมีส่วนร่วมในการก่อสร้าง

3. พัฒนาพื้นที่ทำกินของนักเรียน ให้เป็นความร่วมมือในท้องถิ่นที่มีผู้ว่าราชการจังหวัดในแต่ละจังหวัด ได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนโดยพิจารณาให้หน่วยงานในจังหวัด สนับสนุนการดำเนินงานของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีอย่างเต็มที่จากงบประมาณพัฒนาจังหวัด

4. การรับนักเรียน กรมอาชีวศึกษาประสานงานกับคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เพื่อให้ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดในแต่ละจังหวัด จัดนักเรียนผู้จบ ม. 3 จากโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เข้าเรียนในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีของกรมอาชีวศึกษาและให้แต่ละวิทยาลัยทำการประชาสัมพันธ์โครงการไปยังกลุ่มเป้าหมายในแต่ละพื้นที่ในเรื่องการรับนักเรียน และ ผู้เรียนสามารถสมัครได้โดยตรงที่วิทยาลัยเกษตร ฯ ทุกแห่ง การรับผู้เรียนให้รับจากจังหวัดที่ตั้งวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี และจังหวัดใกล้เคียง

5. การจัดการศึกษา

5.1 ให้ใช้ระบบการศึกษาที่เกิดจากชีวิตจริงในการประกอบอาชีพการเกษตรโดยจัดผู้เรียนเข้าอยู่ในบ้านพักที่วิทยาลัยให้หลังละ 8 คน

5.2 ให้ผู้เรียนแต่ละบ้านหรือแต่ละคนจัดทำโครงการเกษตรเพื่อยังชีพ ผลิตอาหารเพื่อยังชีพและหารายได้ และฝึกความชำนาญจากการประกอบอาชีพเกษตรในพื้นที่ที่วิทยาลัยจัดให้ โดยมีครู - อาจารย์ ให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด

5.3 การเรียนวิชาชีพของนักเรียนให้ปรับตามสภาพของแต่ละจังหวัดการเรียนวิชาชีพการเกษตร ให้เรียนจากประสบการณ์ในการประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตัวเอง และส่วนหนึ่งเรียนจากงานฟาร์มของวิทยาลัย การจัดการศึกษาให้ยึดโครงสร้างของกระทรวงศึกษาธิการ 60 % ปรับตามท้องถิ่น 40 %

5.4 การเรียนวิชาการ จัดให้เรียนประมาณวันละ 3 ชั่วโมง ในเรื่องวิทยาศาสตร์การใช้ห้องปฏิบัติการ การเรียนคอมพิวเตอร์ บัญชี การเรียนภาษาอังกฤษ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางวิชาชีพให้กับผู้เรียน

5.5 ในการจัดการทำโครงการเกษตร เมื่อผู้เรียนสามารถทำโครงการเกษตรเพื่อยังชีพได้แล้วก็ให้ผู้เรียนจัดทำโครงการหารายได้

5.6 สถานศึกษาจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในเรื่องของความมีวินัย เรื่องของศิลปวัฒนธรรมเรื่องของการพัฒนาประชาธิปไตย

6. การสนับสนุนโครงการ

6.1 โครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต เป็นโครงการร่วมมือในท้องถิ่นที่ผู้ว่าราชการจังหวัดมีบทบาทที่จะนำเอาหน่วยราชการในจังหวัดมาสนับสนุนโครงการ เช่น งานในส่วน of กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ งานเร่งรัดพัฒนาชนบท งานพัฒนาชุมชน เป็นต้น

6.2 การบริหารและการตั้งสถานศึกษา ให้เป็นไปตามระบบปกติที่หัวหน้าสถานศึกษาจะรายงานตามขั้นตอนจากสถานศึกษาถึงกองวิทยาลัยเกษตรกรรม

7. การบริหารงบประมาณโครงการ

7.1 จัดตั้งงบประมาณ เป็นเงินอุดหนุนการทำโครงการเกษตรเพื่อการยังชีพและหารายได้ระหว่างเรียน ตลอดระยะเวลาที่เข้าเรียนในวิทยาลัยเกษตร ๗ คนละ 5,000 บาท

7.2 งบประมาณด้านปัจจัยการผลิต ส่วนหนึ่งได้รับการสนับสนุนจากงบประมาณของจังหวัดที่ผู้ว่าราชการจังหวัดจะเข้ามาช่วยเหลือ เช่น การชุกบ่อเลี้ยงปลา พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ เป็นต้น

7.3 งบประมาณค่าก่อสร้างบ้านพักนักเรียน ในปีแรก คือ ปีงบประมาณ 2539

งบประมาณในหมวดค่าสิ่งปลูกสร้างประจำปีงบประมาณ 2539 ในส่วนของกองวิทยาลัยเกษตรกรรมในรายการที่ไม่มีข้อมูลข้อผูกพัน ให้เปลี่ยนรายการเป็นค่าก่อสร้างบ้านพักนักศึกษา ส่วนที่เหลือให้ขอรับการสนับสนุนเพิ่มเติม

8. ความร่วมมือในทางวิชาการ ให้มีการประสานงานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาเกษตรของกรมอาชีวศึกษากับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ความร่วมมือในการใช้สื่อการเรียนการสอนและชุดการเรียนการสอนที่จะเอื้อประโยชน์ต่อผู้เรียนให้มากที่สุด

9. การจัดทำคู่มือการดำเนินงาน ให้หน่วยศึกษานิเทศก์จัดทำคู่มือการดำเนินงานโครงการที่ระบุขั้นตอนและแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเพื่อให้การดำเนินโครงการบรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

ระยะเวลาดำเนินโครงการ

ปีงบประมาณ 2539 - 2544

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการดำเนินงานโครงการ

1. รัฐสามารถจัดหาที่เรียนให้กับบุตรเกษตรกรและนักเรียนจากโรงเรียนขยายโอกาสได้เข้าเรียนเพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพการเกษตรและอาชีพที่เกี่ยวข้อง
2. รัฐสามารถผลิตกำลังคนระดับกลางด้านวิชาชีพการเกษตรในระดับ ปวช.เกษตรศาสตร์ ออกสู่ตลาดแรงงานภาคเศรษฐกิจการเกษตรหรือเพื่อประกอบอาชีพอิสระ นับว่าเป็นการเสริมสร้างศักยภาพในการผลิตทางการเกษตรของประเทศ
3. ผู้เข้าศึกษาส่วนหนึ่ง สามารถเอาเทคโนโลยีที่ได้จากการเรียนในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีกลับไปพัฒนางานอาชีพการเกษตรที่บ้านของตนเอง และส่วนหนึ่งสามารถถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีสู่เกษตรกรข้างเคียงในชุมชนได้
4. กำลังคนในภาคเกษตรได้รับการศึกษาสูงขึ้น พร้อมจะเป็นผู้นำในการประกอบอาชีพการเกษตรในชุมชน ท้องถิ่น และรับผิดชอบต่อการผลิตทางการเกษตรของประเทศ
5. ในยุคของระบบการค้าเสรีของโลกที่เน้นด้านคุณภาพ มาตรฐาน และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

การเตรียมการรองรับการเข้าเรียนของนักเรียนโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต

นโยบายเร่งด่วนที่กรมอาชีวศึกษาจะต้องเตรียมการ คือ

1. ทุกสถานศึกษาจะต้องตอบคำถามเหล่านี้ให้ได้
 - 1.1 นักเรียนเข้ามาแล้ว จะอยู่ตรงไหน
 - 1.2 สถานศึกษาต้องสร้างบ้านพักจำนวนเท่าใด เพราะที่พักลำบากมาก
 - 1.3 นักเรียนเข้ามาเรียนแล้ว จะอยู่กินอย่างไร
 - 1.4 นักเรียนเข้ามาแล้ว จะหาอาหารอย่างไร จะทำโครงการเกษตรตรงไหน จะบริหารอย่างไรให้เข้าเลี้ยงตัวเองได้ และจะเอาเครื่องทุนแรงมาใช้ในการผลิตอย่างไร
2. สถานศึกษาทุกแห่ง จัดทำแผนปฏิบัติการในการเตรียมความพร้อมรองรับการเข้าอยู่ประจำของนักเรียน สำหรับขอความร่วมมือกับหน่วยงานในระดับพื้นที่/ระดับเขต ทั้งนี้ให้ดำเนินการโดยเร่งด่วน
 - 2.1 การจัดทำเนินเพื่อสร้างบ้านพัก/อาคารเอนกประสงค์
 - 2.2 วางสาธารณูปโภคในหมู่บ้าน/น้ำดื่ม/น้ำใช้/ไฟฟ้า/ถนน
 - 2.3 เตรียมพื้นที่เพื่อการเกษตร/ระบบน้ำ/แหล่งน้ำ
3. นโยบาย นักเรียนโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต ต้องทำโครงการเกษตรเพื่อเลี้ยงตนเอง แต่ไม่จำเป็นต้องเรียนวิชาชีพอย่างเดียว
4. นโยบาย ใน 3 เดือน 6 เดือนแรก ให้ดำเนินการเรียนด้วยการปฏิบัติเข้ม พัฒนาบุคลิกภาพ ปรับความพร้อมของนักเรียน โดยดำเนินการ ดังนี้
 - 4.1 นักเรียนทุกคนร่วมกันจัดการเรื่องที่พักให้น่าอยู่อาศัยโดยมีแนวดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้
 - ร่วมกันจัดเรื่องสุขอนามัยของบ้านพัก
 - ร่วมกันจัดระบบการรักษาความสะอาด
 - ร่วมกันวางแผนและจัดสัดส่วนพื้นที่ใช้สอยในบ้านพัก
 - ร่วมกันจัดเวรผู้รับผิดชอบดูแลด้านความสะอาด / ความเป็นระเบียบ
 - ร่วมกันจัดระดับและดูแลภูมิทัศน์
 - ร่วมกันแต่งเติมและดูแลความสวยงามภายในและนอกบ้านพัก
 - 4.2 จัดทำโครงการเกษตรเพื่อการยังชีพให้ได้ผลผลิตประกอบอาหาร
 - วางแผนการผลิต อาหารโปรตีน ผัก ผลไม้
 - วางแผนการผลิตเพื่อผลกำไร จัดซื้อวัตถุดิบที่ผลิตไม่ได้

- ร่วมกันปฏิบัติงานในโครงการการผลิตที่ได้รับมอบหมายบันทึกข้อมูล
- ติดตามผลวิเคราะห์และปรับแผนตามสถานการณ์
- ผลิตอาหารให้เพียงพอต่อการประกอบอาหารรับประทานประจำวัน

4.3 จัดประกอบอาหารจากผลผลิต

- วางแผนจัดการผลผลิตและการประกอบอาหาร
- จัดเวรหมุนเวียนรับผิดชอบการประกอบอาหาร
- ประกอบอาหารให้ถูกต้องตามหลักโภชนาการให้มีสารอาหารครบถ้วน
- จัดบริการอาหารให้กับเพื่อนสมาชิกทุกคนอย่างพอเพียง

4.4 ฝึกความมีระเบียบวินัย / ฝึกความรับผิดชอบ

- ฝึกความมีวินัยกับตนเอง / ฝึก รด. / ลูกเสือ/อภท.
- ฝึกความตรงต่อเวลา
- ฝึกความมีระเบียบ ขั้นตอนการทำงาน
- ฝึกและปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม
- ฝึกความรับผิดชอบ ด้วยการมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบให้นักเรียนทุกคนได้

มีส่วนรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

4.5 ฝึกการเขียนรายงาน

- นักเรียนทุกคนต้องเขียนรายงานว่าในแต่ละวันได้ทำอะไรบ้างในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการและงานที่ดำเนินการในแต่ละวัน

- จัดให้มีแบบบันทึกรายงานที่เหมือนกันทั่วประเทศ
- ครู - อาจารย์ ตรวจสอบรายงานของนักเรียนทุกวันพร้อมให้ข้อเสนอแนะ ในช่วงของการพัฒนาบุคลิกภาพในกิจกรรมที่กล่าวข้างต้น สถานศึกษาจะต้องพิจารณาดำเนินการดังนี้
 - นำความรู้และประสบการณ์มาบูรณาการไว้ในการปฏิบัติของนักศึกษาในช่วง 3 เดือน 6 เดือน ซึ่งความรู้ที่จะนำมาบูรณาการไว้ เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ การจัดการ การวางแผนการผลิต การแปรรูปโภชนาการ คหกรรมศาสตร์ สุขศาสตร์ พละนาฏย เทคโนโลยีภูมิทัศน์และอื่น ๆ อีกมากมาย

- ระหว่างการปฏิบัติเข้ม 6 เดือนแรก ครูพี่เลี้ยง ครูประจำวิชาต่าง ๆ จะต้องวิเคราะห์จากรายงานของนักเรียนและเสริมความรู้ให้กับนักเรียนในจุดที่ต้องปรับปรุงในด้านวิชาการนั้น สถานศึกษาจะต้องจัดสร้างสถานการณ์ให้นักเรียนได้ปฏิบัติจนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และที่สำคัญฝ่ายวิชาการจะต้องจัดเตรียมใบความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ที่นักเรียนได้รู้ได้สัมผัสใน

การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ ให้มีไว้บริการกับนักเรียนได้อย่างทั่วถึง ครู – อาจารย์อาจมอบหมายให้นักเรียนได้จัดทำรายงานเพิ่มเติมในส่วนที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่อการเรียนของนักเรียนด้วย

5. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี จะต้องเตรียมความพร้อมในการรองรับนักเรียนที่จะเข้าเรียนในปีการศึกษา 2540 สิ่งที่ต้องเตรียมเร่งด่วน คือ

การจัดเตรียมเรื่องบ้านพัก

การจัดเตรียมเรื่องพื้นที่ทำโครงการเกษตร และเตรียมโครงการเกษตร

การจัดเตรียมเรื่องบ้านพัก

เร่งจัดสร้างบ้านพักจำนวนเท่าที่สถานศึกษาคาดว่าจะสามารถรองรับนักเรียนได้ในวันรายงานตัวโดยการจัดทำเอง รวมทั้งการสร้างบ้านรับรองผู้เชี่ยวชาญและอาสาสมัครต่างประเทศ

- ก่อสร้างบ้านพักต้องปรับพื้นที่และถมดิน
- บ้านพักอาศัยต้องอยู่บนเนินดินที่ขุดขึ้นมากลบ เพื่อความสวยงามและน่าอยู่อาศัย
- เน้นการสร้างบ้านชั้นเดียว
- หน้าบ้านพัก จัดให้มีพื้นที่สำหรับปลูกผักสวนครัวด้วย
- หาช่างผู้ชำนาญในท้องถิ่นหรือชาวบ้านโดยเน้นใช้คนในท้องถิ่น
- ใช้แรงงานนักเรียนช่วยสร้างบ้านพัก
- พื้นที่ซึ่งขุดดินมาถมสร้างบ้านพักจัดทำบ่อเลี้ยงปลาและหรือแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

การจัดเตรียมพื้นที่ทำโครงการเกษตร

วางแผนจัดเตรียมพื้นที่สำหรับทำ โครงการเกษตรไว้รองรับจำนวนนักเรียนที่จะเข้ามาศึกษา

- จัดเตรียมพื้นที่โดยขอความร่วมมือหน่วยงานในพื้นที่ เช่น รพช. กรป.กลาง เป็นต้น
- วางแผนระบบน้ำเพื่อการเกษตรและขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ประสานงานจัดหาพื้นที่สาธารณะในกรณีพื้นที่ของสถานศึกษาไม่เพียงพอ
- วางแผนปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ เพื่อเตรียมการไว้รองรับนักเรียนที่จะเข้าเรียน
- มอบหมายให้มีความรับผิดชอบ

การจัดเตรียมเรื่องการรับประทานอาหารและการวางระบบการประกอบอาหารที่สนองตอบต่อจำนวนนักเรียนที่จะเข้าเรียน

- เตรียมสถานที่ประกอบอาหาร / โรงครัว
- เตรียมอุปกรณ์/เครื่องครัว
- เตรียมน้ำดื่ม / น้ำใช้
- เตรียมผู้รับผิดชอบ

เพื่อรองรับการเข้าเรียนของนักเรียน สถานศึกษาต้องเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรดังนี้

- การจัดครูพี่เลี้ยงและเตรียมบุคลากรดูแลรับผิดชอบนักเรียน
- กำหนดตัวบุคคลที่จะรับหน้าที่ครูพี่เลี้ยง
- กำหนดตัวบุคคลที่จะรับหน้าที่ดูแลโครงการเกษตร
- กำหนดตัวบุคคลที่จะรับหน้าที่การฝึกวินัย / ความรับผิดชอบ / สังคม / พละนามัย
- กำหนดตัวบุคคลที่จะดูแลด้านการประกอบอาหารและโภชนาการ
- กำหนดตัวบุคคลที่จะดูแลด้านสุขภาพอนามัย การเจ็บป่วย
- จัดทำแผนการเพื่อรองรับนักเรียนที่จะเข้าเรียนในปีการศึกษา 2540

วางแผนและประสานงานในการขออาสาสมัครและผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศเข้ามา

ปฏิบัติงานในโครงการ

- วิทยาลัยแต่ละแห่งต้องการจำนวนกี่คน
- เตรียมจัดบ้านพักและสิ่งอำนวยความสะดวกไว้รองรับ
- กำหนดตัวบุคคลที่รับผิดชอบ
- รายงานให้กรมอาชีวศึกษาทราบเป็นระยะ

การจัดเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น เพื่อให้ นักเรียน 50,000 - 100,000 คน ได้เรียน ได้อยู่ ได้บริโภคอาหารอย่างครบถ้วน คือ

1. นักเรียนได้อยู่และเรียนอย่างมีความสุข
2. เจริญเติบโตอย่างมีโภชนาการ อาหารเพียงพอและถูกหลักอนามัยและหลักโภชนาการ
3. มีพละนามัยสมบูรณ์
4. มีระเบียบวินัย / มีความรับผิดชอบสามารถเขียนรายงานได้อย่างถูกหลักวิชาการ

การจัดครูพี่เลี้ยง (House Master)

นักเรียนในโครงการส่วนใหญ่จะเป็นบุตรหลานเกษตรกรและชาวชนบทที่เคยอยู่กับครอบครัว ที่มีพ่อแม่คอยให้คำแนะนำและเป็นທີ່ปรึกษา การที่เขาเข้ามาเรียนในระบบนักเรียนประจำ จึงมีความจำเป็นจะต้องมีครูคอยให้คำแนะนำเสมือนเป็นพ่อแม่คนที่ 2 ที่คอยดูแลเอาใจใส่ ให้คำแนะนำปรึกษาตลอดจนการดูแลในด้านการเรียนของนักเรียนด้วย สัดส่วนความรับผิดชอบของครูพี่เลี้ยงกำหนดให้ครู 1 คน ดูแลนักเรียน 15 คน เป็นการดูแลในด้านลึกทุกอย่าง ทั้งนี้เพราะว่านักเรียนส่วนใหญ่อยู่ระหว่างวัยแห่งการเปลี่ยนแปลง จากเด็กชายจะพัฒนาเป็นนาย หรือเด็กสู่วัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่มีความอยากรู้ อยากเห็น อยากลอง หากปล่อยให้เด็กเรียนมาอยู่รวมกัน โดยไม่มีครูดูแลอย่างใกล้ชิดแล้ว จะไม่สามารถพัฒนานักเรียนเหล่านี้ให้เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพของประเทศชาติได้ จึงเป็นหน้าที่ของครูพี่เลี้ยงที่จะรับผิดชอบดูแลในส่วนนี้ และครูพี่เลี้ยงก็จะเป็น เป็นแม่แบบที่ดีให้นักเรียนได้เป็นแบบอย่างในการพัฒนาตนเอง

บทบาทของครูพี่เลี้ยง

1. รับผิดชอบนักเรียนในความดูแล 15 คน ต่อครู 1 คน โดยจัดเข้าอยู่ในบ้านพัก หน่วยละ 8 คน จำนวน 4 หลัง โดยดูแลและปกครองในเรื่องต่อไปนี้
 - 1.1 วางแผนร่วมกับนักเรียนในการกำหนดข้อตกลงว่าร่วมกันที่เป็นกฎเกณฑ์ของสังคมในการอยู่ร่วมกัน
 - 1.2 ให้คำแนะนำปรึกษาในการกระตุ้น และปลุกเร้าที่เป็นแรงจูงใจให้นักเรียนตั้งใจเรียนอย่างมีเป้าหมาย
 - 1.3 เป็นที่ปรึกษาที่ใกล้ชิดนักเรียนในความดูแลเป็นพิเศษ
 - 1.4 เอาใจใส่ในด้านการเรียน การเป็นอยู่ในบ้านพัก ในสังคม
 - 1.5 เอาใจใส่ในการสร้างพัฒนาการของนักเรียนในความรับผิดชอบดูแลด้านอาหารความเป็นอยู่ บุคลิกภาพ สุขอนามัยของนักเรียนของที่พักนักเรียน
2. จัดทำแฟ้มบุคคลของนักเรียนในความรับผิดชอบทุกคนประกอบด้วยข้อมูลดังนี้
 - 2.1 ประวัติส่วนตัว ครอบครัว ผู้ปกครอง
 - 2.2 ข้อมูลด้านสุขภาพ
 - 2.3 ข้อมูลด้านการเรียนและการพัฒนาการเรียนในช่วงก่อนเข้าเรียน
 - 2.4 ข้อมูลผลการเรียนและพัฒนาการด้านการเรียนระดับ ปวช.

2.5 ข้อมูลรายงานผลการปฏิบัติงานประจำวันและการพัฒนาการเรียนการปฏิบัติ

2.6 ข้อมูลด้านสังคม การพัฒนาการด้านสังคม

2.7 ข้อมูลด้านบุคลิกภาพ ความเป็นผู้นำ

3. คู่มือด้านพัฒนาการของนักเรียนอย่างใกล้ชิด และบันทึกความก้าวหน้าการพัฒนาการของนักเรียนในความรับผิดชอบในด้านสุขอนามัย การเรียน ด้านสังคม ด้านความเป็นผู้นำ เป็นต้น

4. รับผิดชอบในแฟ้มสะสมผลงานของนักเรียนที่เกิดจากการพัฒนาการเรียนด้านการปฏิบัติ และการเขียนรายงานประจำวันของนักเรียน พิจารณาผลงานของนักเรียนในการพัฒนาการแต่ละด้าน พร้อมทั้งหาทางสนับสนุน หรือประสานกับอาจารย์ประจำวิชาในการสอนเสริมในจุดที่ยังไม่ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำของวิชานั้นๆ ละหาทางส่งเสริมให้แต่ละคนได้ใช้ความสามารถที่แต่ละคนถนัด ได้มีการพัฒนาได้ตามศักยภาพ

การบริหารเงินอุดหนุนนักเรียนรัฐบาลได้ให้โอกาสกับบุตรหลานเกษตรกรเข้าเรียนฟรี อยู่ประจำ ทำโครงการ

โดยสนับสนุนเงินอุดหนุนเป็นค่าวัสดุในการทำโครงการเกษตร เพื่อนำผลผลิตมาใช้ประกอบอาหารรับประทานตลอดระยะเวลาเรียนในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีคนละ 5,000 บาทต่อปี เงินจำนวนนี้สถานศึกษาจะต้องบริหารให้นักเรียนได้มีอาหารรับประทานตลอดปี ไม่รบกวนผู้ปกครอง ลักษณะเงินอุดหนุนเป็นเงินอุดหนุนทั่วไป ที่จ่ายขาดให้บุคลากรหรือองค์กร

แนวทางในการบริหารเงินอุดหนุนนักเรียน

ใช้ลักษณะการอุดหนุนบุคคล โดยให้นักเรียนทุกคนลงลายมือชื่อรับทุนอุดหนุนแล้วรวบรวมตั้งเป็นกองทุนสำหรับการเรียนของนักเรียนในโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต โดยสถานศึกษาดำเนินการดังนี้

1. แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาดูแลกองทุน โดยมอบให้ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ท่านใดท่านหนึ่งเป็นประธานและตั้งอาจารย์ร่วมรับผิดชอบ ไม่น้อยกว่า 2 คน
2. แต่งตั้งตัวแทนนักเรียนเข้าเป็นกรรมการด้วยความเหมาะสม
3. คณะกรรมการที่ประกอบด้วยครู – อาจารย์และนักศึกษา ร่วมออกระเบียบของกองทุนเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารกองทุนที่สามารถตรวจสอบได้

4. การบริหารกองทุน ควรมีรูปแบบการบริหารในรูปแบบบริษัท หรือรูปแบบของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการ ขั้นตอนที่สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวันหลังจบการศึกษาได้ด้วย เช่น รูปแบบการบริหาร รูปแบบการพิจารณาโครงการ ระบบบัญชี ระบบการติดตามผล เป็นต้น

5. การอนุมัติเงินกองทุนเพื่อทำโครงการให้พิจารณาโครงการที่เกิดประโยชน์สูงสุด ก่อนเป็นอันดับแรก โดยพิจารณาถึง

5.1 เป็นโครงการที่สนองต่อการเรียนตามหลักสูตรที่นักเรียนสามารถเรียนและหาประสบการณ์จากการทำโครงการที่จะทำให้เกิดความรู้และทักษะได้หลายเรื่องและที่สำคัญคือ ผลผลิตที่ได้จากการทำโครงการที่จะทำให้เกิดความรู้ทักษะได้หลายเรื่องและที่สำคัญคือ ผลผลิตที่ได้จากการทำโครงการนำมาเป็นวัตถุดิบประกอบอาหารรับประทาน

5.2 เป็นโครงการที่สนองต่อการเรียนรู้และประสบการณ์ด้านการจัดการที่มีผลกำไรที่จะจูงใจให้นักเรียนสนใจและสามารถนำความรู้และประสบการณ์ปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

5.3 เป็นโครงการที่ให้ผลตอบแทนเร็วและคุ้มค่า เพื่อจะให้เงินกองทุนสามารถหมุนเวียนให้มีกระบวนการดำเนินงานที่นักเรียนเข้าไปศึกษาได้อย่างครบถ้วนและทั่วถึงและคำนึงถึงผลตอบแทนที่คุ้มค่าด้วย

6. การบริหารเงินอุดหนุน ให้เน้นที่จะบริหารให้เงินอุดหนุนกองทุนที่มีอยู่สามารถที่นำไปลงทุนและได้ผลตอบแทนกลับคืนมาพอเพียงกับการจัดบริการอาหารให้กับนักเรียนทุกคนได้ บริโภคตลอดปีและสามารถจัดสวัสดิการให้กับนักเรียนได้ด้วย เช่น สวัสดิการด้านการประกันสุขภาพ สวัสดิการด้านการประกันชีวิต สวัสดิการด้านเครื่องแต่งกาย อุปกรณ์การเรียน เป็นต้น

7. การบริหารเงินอุดหนุน ให้ถือหลักในการใช้เม็ดเงินให้คุ้มค่าที่จะใช้เงินจำนวน 1 บาท ให้มีค่าเท่ากับ 3 บาท 5 บาท นั่นก็หมายความว่าเงินอุดหนุน 1 บาท ถ้าสามารถก่อประโยชน์ต่อนักเรียนได้มากก็จะมีคุณค่ามากขึ้น เช่น นำเงิน 1 บาท ไปซื้ออาหารให้นักเรียนบริโภค ถือว่าเป็นการใช้เงินที่ไม่คุ้มค่า ถ้าเงิน 1 บาท จะมีค่ามากขึ้น เพราะมีการทำโครงการให้นักเรียนได้เรียนรู้ ได้ทักษะได้ประสบการณ์ ได้พัฒนาความสามารถในการจัดการ และได้ผลผลิตจากการทำโครงการนำมาประกอบอาหารบริโภคหรือจำหน่ายเป็นรายได้ เป็นต้น

จุดประสงค์หลักของเงินอุดหนุนคือ ให้นักเรียนได้มีอาหารรับประทานตลอดปี แต่การบริหารเงินอุดหนุนนั้นสถานศึกษาจะต้องบริหารเงินทุนนี้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และต้องสอดคล้องกับการเรียนการสอนตามหลักสูตรด้วย

การบริหารเงินอุดหนุนขอให้ใช้ในโครงสร้างการบริหารของระบบธุรกิจ เช่น ฝ่ายบริหาร ฝ่ายการตลาด ฝ่ายสินเชื่อ ฝ่ายบัญชี ฝ่ายวิชาการ ซึ่งแต่ละฝ่ายจะมีบทบาทและความรับผิดชอบที่เกื้อกูลกันและสามารถตรวจสอบได้

โครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต เป็นความหวังของประเทศไทยที่ให้การศึกษากับบุตรหลานเกษตรกร และผู้มีรายได้น้อย ได้มีโอกาสเรียนฟรี 12 ปี ซึ่งเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาตอบสนองรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคคลให้มีความพร้อมที่จะปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงตามยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร และเพื่อสามารถพัฒนาตนเองให้ก้าวทันความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสมในอนาคต

เรียนฟรี : เป็นการแบ่งเบาภาระเรื่องค่าใช้จ่ายในการเรียนของบุตรหลานเกษตรกร โดยรัฐจัดให้เรียนฟรี คือ

1. ได้รับการยกเว้นค่าเล่าเรียนและหน่วยกิตในการเรียนทั้งหมดในหลักสูตร ปวช. เกษตรศาสตร์ และ ปวช. ในสาขาที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ให้จัดการเรียนการสอนด้วยการให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงในการทำอาชีพ ก่อให้เกิดความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพ สามารถจัดการเป็น ค่าขายเป็น
2. ได้รับการยกเว้นค่าใช้จ่ายในการฝึกวิชาชีพเพื่อสร้างความรู้ ความชำนาญพิเศษในวิชาชีพนอกภาคเกษตร อันจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพของผู้เรียนที่จะเข้าสู่อาชีพ หลังจบการศึกษา

อยู่ประจำ : เป็นการแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายเรื่องค่าที่พักของนักเรียน จึงกำหนดให้นักเรียน อยู่ประจำ กล่าวคือ

1. จัดสร้างบ้านพักให้นักเรียน ได้อยู่อาศัยตลอดระยะเวลาที่เข้ามาเรียนในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี โดยสร้างให้พักได้หน่วยละ 8 คน จัดเป็นหมู่บ้านเยาวชน หมู่บ้านละ 25 หน่วย สามารถรองรับนักเรียนได้ 200 คน ต่อ 1 หมู่บ้าน โดยนักเรียนในโครงการทุกคนต้องอยู่ประจำ
2. จัดสร้างอาคารอเนกประสงค์ประจำทุกหมู่บ้าน ที่จัดพื้นที่สำหรับพัฒนาเป็นศูนย์วิชาการสำหรับการเรียนด้วยตนเองของนักเรียน ซึ่งจะเรียนจากสื่อทางไกล สื่อวีดิทัศน์ พร้อมทั้งจัดหา

และพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้สำหรับการจัดการศึกษา มีพื้นที่สำหรับเป็นโรงอาหารรวมมีพื้นที่สำหรับเป็นสถานที่ซ่อมคนตรี โดยมีชาวบ้านที่สนใจเข้าร่วมโครงการด้วย

3. จัดสาธารณูปโภคในหมู่บ้านเขาชุมชน “เกษตรเพื่อชีวิต” ที่จะรองรับการเข้าพักของนักเรียนประจำให้สามารถทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาตนเองตลอดระยะเวลาที่เรียนในโครงการ

ทำโครงการ : เป็นการรองรับเรื่องอาหารของนักเรียนตลอดเวลาที่เรียน จึงกำหนดให้ทุกคนต้องทำโครงการ กล่าวคือ

1. นักเรียนในโครงการทุกคนต้องจัดทำโครงการเกษตร เป็นการเรียนด้วยการปฏิบัติจริงในการประกอบอาชีพ เพื่อให้ได้ผลผลิตทางการเกษตรเป็นวัตถุดิบในการประกอบอาหารเพื่อการยังชีพระหว่างเรียน และพัฒนาการประกอบอาชีพให้สามารถมีรายได้ระหว่างเรียนได้ด้วย โดยรัฐให้การอุดหนุนวัสดุสำหรับการทำโครงการเกษตรเป็นมูลค่า 5,000 บาทต่อปี และมีครูอาจารย์ให้คำแนะนำปรึกษาอย่างใกล้ชิด

2. สถานศึกษาปรับปรุง / จัดทำ พื้นที่ทำการเกษตร และแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรให้เพียงพอกับการทำโครงการเกษตรเพื่อยังชีพ และโครงการหารายได้ระหว่างเรียนสำหรับนักเรียนในโครงการทุกคน

3. นักเรียนในโครงการ รับผิดชอบร่วมกันในการประกอบอาหารเลี้ยงตนเองและเพื่อน ๆ จากผลผลิตที่เกิดจากการร่วมแรงร่วมใจทำโครงการเกษตร ที่เป็นผลจากการเรียนด้วยการปฏิบัติของนักเรียนทุกคน

ทั้งนี้ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีให้ความสำคัญในการจัดครู - อาจารย์ ให้การดูแลอย่างใกล้ชิด อันประกอบด้วย

จะเห็นได้ว่ารัฐได้ลงทุนเพื่อสร้างสาธารณูปโภคและปัจจัยพื้นฐานต่าง ๆ มากมาย แต่ไม่สามารถแก้ปัญหาของประเทศชาติได้ ปัญหาของเกษตรกร ปัญหาของความยากจน ปัญหาของสังคม ยังคงเป็นปัญหาที่รัฐบาลจะต้องเข้ามาแก้ไขอย่างไม่มีที่สิ้นสุด โครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต จึงเป็นการแก้ปัญหาของชาติที่ถูกต้องที่สุด ทั้งนี้ เพราะ

- การศึกษาช่วยแก้ความยากจน
- การศึกษาช่วยลดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน
- การศึกษาช่วยแก้ปัญหาด้านสังคม
- การศึกษาสร้างความเสมอภาคในสังคม
- การศึกษาให้คุณภาพชีวิตที่ดีแก่ประชาชน
- การศึกษาช่วยส่งเสริมการมีอาชีพในชุมชน

จึงกล่าวได้ว่า โครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต เป็นโครงการที่จะแก้ปัญหาของ ประเทศ ที่จะมืผลในอนาคตอันใกล้นี้ “ ถ้าเราให้การศึกษากับทรหลานเกษตรกรและคนจนกว่า 40 ล้านคน อย่างมีคุณภาพ การศึกษาไทยจะเป็นเลิศในปี 2550 ”

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

ถวัลย์ คุ้มกลาง (2531) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของวิทยาลัยเกษตรกรรมในการจัดการ ศึกษาในระบบโรงเรียนตามการรับรู้ของผู้บริหาร และอาจารย์ การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ ศึกษาบทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวังตามการรับรู้ของผู้บริหารและอาจารย์ของวิทยาลัย เกษตรกรรมในการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้บริหารและอาจารย์มีความเห็นว่า บทบาทที่ได้ปฏิบัติจริงของวิทยาลัยเกษตรกรรมใน การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน อยู่ในเกณฑ์ปานกลางทุกด้าน
2. ผู้บริหารโรงเรียนและอาจารย์มีความคาดหวังที่จะให้วิทยาลัยเกษตรกรรมได้ปฏิบัติงาน การศึกษาในระบบโรงเรียนอยู่ในเกณฑ์มากทุกด้าน และบทบาทที่ผู้บริหารและอาจารย์คาดหวังให้ มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านการให้บริการทางวิชาการในการให้การฝึกอบรมการประกอบอาชีพ ทางการเกษตร
3. ผลการเปรียบเทียบระหว่างบทบาทที่ปฏิบัติจริงกับบทบาทที่คาดหวังตามการรับรู้ของ ผู้บริหารและอาจารย์ของวิทยาลัยเกษตรกรรมในการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนแตกต่างกัน โดย ค่าเฉลี่ยบทบาทที่คาดหวังสูงกว่าบทบาทที่ปฏิบัติจริงทุกด้าน
4. ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มผู้บริหารและกลุ่มอาจารย์ในบทบาทที่ ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวังตามการรับรู้ของผู้บริหารและอาจารย์ ของวิทยาลัยเกษตรกรรม ในการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนแตกต่างกัน โดยผู้บริหารคาดหวังสูงกว่าอาจารย์ทุกด้าน
5. ปัญหาและอุปสรรคตามการรับรู้ของผู้บริหารและอาจารย์ของวิทยาลัยเกษตรกรรมใน การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน อยู่ในเกณฑ์ปานกลางทุกด้าน

พุทธชาติ สุกถักษณ์ (2535) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดวิทยาลัย สังกัดกรมอาชีวศึกษาให้สนองตอบชุมชนตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญการจัดการศึกษาให้สนอง ตอบชุมชน ผู้บริหารวิทยาลัยสังกัดกรมอาชีวศึกษา ผู้แทนจากชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบ สอบถาม กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญการจัดการศึกษาให้สนองตอบต่อชุมชน 7 คน ผู้บริหารวิทยาลัยสังกัดกรมอาชีวศึกษา 257 คน ผู้แทนจากชุมชน 24 คน รวมทั้งสิ้น 306 คน ผล

การศึกษาพบว่า โดยภาพรวมความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษาให้สนองตอบชุมชนมีความเป็นไปได้มาก อย่างไรก็ตามปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในการจัดวิทยาลัยให้สนองตอบชุมชน ได้แก่ การขาดงบประมาณสนับสนุน และขาดบุคลากรเฉพาะสาขา

อริปไตย โปแดง (2536) ทำการวิจัยเรื่องสภาพการส่งเสริมการประกอบอาชีพในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาเกษตรกรรม : การศึกษาเฉพาะกรณีวิทยาลัยเกษตรกรรมอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักสูตร ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาเกษตรกรรม มุ่งเน้นการส่งเสริมด้านประกอบอาชีพอิสระ และศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร ผู้ประกอบอาชีพอิสระ ผู้สำเร็จการศึกษาที่ประกอบอาชีพอิสระ อาจารย์ผู้สอนในระดับ ปวส. และนักเรียนที่ศึกษาในระดับ ปวส. ที่มีต่อหลักสูตรหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาเกษตรกรรม ในด้านการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ ผลการวิจัยพบว่า วิทยาลัยเกษตรกรรมอุบลราชธานี มีสภาพที่พร้อมต่อการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ ทั้งในด้านหลักสูตร ที่มีจุดมุ่งหมายเน้นในด้านความรู้ ความสามารถปฏิบัติได้จริงและเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ รวมถึงจรรยาบรรณในวิชาชีพ มีการบริหารหลักสูตรที่จัดโครงสร้างการบริหาร การเรียนการสอน กิจกรรมส่งเสริมหลักสูตร ที่มุ่งฝึกให้นักเรียนมีความสามารถในวิชาชีพที่เรียน และได้ฝึกประสบการณ์ในการประกอบอาชีพอิสระในขณะที่เป็นนักศึกษา ผู้บริหาร ผู้ประกอบอาชีพอิสระ และผู้สำเร็จการศึกษาที่ประกอบอาชีพอิสระให้ความสำคัญกับความมีวินัยในตนเอง ผู้ประกอบอาชีพอิสระให้ความสำคัญกับการอดทนเป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่สุด อาจารย์เห็นว่าวิทยาลัยมีความสามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมประกอบอาชีพได้พอสมควรในทุกคุณสมบัติ ส่วนนักศึกษาเห็นว่าวิทยาลัยจัดกิจกรรมได้พอสมควรในทุกคุณสมบัติ ความมีวินัยในตนเองและความมีมานะ คุณสมบัติอื่น ๆ วิทยาลัยจัดได้เป็นบางครั้ง

นงลักษณ์ สังข์น้ำ (2539) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของวิทยาลัยชุมชน สังกัดกรมอาชีวศึกษา ตามการรับรู้ของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของวิทยาลัยชุมชน (ในวิทยาลัยเกษตรกรรม) สังกัดกรมอาชีวศึกษา ตามการรับรู้ของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา และเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของวิทยาลัยชุมชน (ในวิทยาลัยเกษตรกรรม) ตามการรับรู้ของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา 5 ด้านดังนี้

1. การจัดการศึกษาเกี่ยวกับวิชาชีพท้องถิ่น
2. การจัดการศึกษาต่อเนื่องและบริการวิชาการแก่ชุมชน
3. การจัดการศึกษา ซ่อมเสริม ชดเชย หรือเติมเต็มให้แก่ผู้เรียน
4. การจัดการศึกษาระดับ 2 ปีแรกของสถาบันอุดมศึกษา
5. การจัดการแนะแนวการศึกษาและอาชีพ

ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารมีความคาดหวังว่าวิทยาลัยชุมชนควรปฏิบัติบทบาททั้ง 5 ด้าน อยู่ในเกณฑ์มาก อาจารย์มีความคาดหวังว่าวิทยาลัยชุมชนควรปฏิบัติบทบาททั้ง 5 ด้าน อยู่ในเกณฑ์มาก เช่นเดียวกับผู้บริหาร นักศึกษามีความคาดหวังว่าวิทยาลัยชุมชนควรปฏิบัติบทบาททั้ง 5 ด้าน อยู่ในเกณฑ์มาก เช่นเดียวกับผู้บริหารและ สำหรับบทบาทที่เป็นจริงของวิทยาลัยชุมชนตามการรับรู้ของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา พบว่าผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษามีการรับรู้เกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงแตกต่างกัน 3 ด้าน คือการจัดการศึกษาเกี่ยวกับวิชาชีพท้องถิ่น การจัดการศึกษาต่อเนื่องและบริการวิชาการแก่ชุมชน การจัดการแนะแนวการศึกษาและอาชีพของชุมชน เนื่องจากผู้บริหารและนักศึกษามีการรับรู้อยู่ในเกณฑ์ปานกลางเหมือนกัน แต่อาจารย์มีการรับรู้อยู่ในเกณฑ์น้อย ส่วนด้านการจัดการศึกษาซ่อมเสริมชดเชยเติมเต็มให้แก่ผู้เรียน และการจัดการศึกษาระดับ 2 ปีแรกของวิทยาลัยเกษตรในวิทยาลัย ชุมชน ไม่แตกต่างกัน เนื่องจากผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษามีการรับรู้อยู่ในเกณฑ์ปานกลางเช่นเดียวกันทั้ง 3 กลุ่ม

จะเห็นได้ว่าจากงานวิจัยของนางลักษณ์ สังข์คำ ในด้านบทบาทในการจัดการศึกษาเกี่ยวกับวิชาชีพท้องถิ่น บทบาทในการจัดการศึกษาต่อเนื่องและบริการวิชาการแก่ชุมชน และบทบาทในการจัดการแนะแนวการศึกษาและอาชีพของชุมชนนั้นพบว่าบทบาทที่เป็นจริงของผู้บริหารและนักศึกษามีการรับรู้อยู่ในเกณฑ์ปานกลางแต่อาจารย์มีการรับรู้อยู่ในเกณฑ์น้อย เมื่อมาพิจารณาร่วมกับบทบาทของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีใน 5 ด้าน ดังนี้

1. เพื่อรองรับนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาอันเนื่องมาจากโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาทุกระดับ
2. เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนระดับกลางถึงวิชาชีพชั้นสูง และระดับช่างเทคนิคให้สอดคล้องกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นและภูมิภาค
3. เพื่อยกระดับการศึกษาของประชาชนให้สูงขึ้น
4. เพื่อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และกระจายอำนาจทางการศึกษาสู่ประชาชน
5. เพื่อเป็นศูนย์กลางการให้บริการด้านการศึกษาและพัฒนาอาชีพแก่ประชาชนในท้องถิ่น

ในความเป็นจริงแล้ววิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีที่ประสบปัญหาด้านการศึกษาและพัฒนาอาชีพแก่ประชาชนในท้องถิ่นเช่นกัน ซึ่งเป็นประเด็นที่ตรงกับงานวิจัยของนางลักษณ์ สังข์คำ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงจะเน้นมาที่บทบาทในการจัดหลักสูตรเพื่อพัฒนาอาชีพในชุมชน

เริงจิตร์ มีลาสม และคนอื่น ๆ (2540 : บทคัดย่อ) พบว่า การนำนโยบายการปฏิรูปการศึกษาเพื่อชีวิต ไปปฏิบัติในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีอุบลราชธานี ได้ผลสำรวจมาก กล่าวคือ มีการพัฒนาและการใช้ประโยชน์จากศักยภาพของวิทยาลัยมากขึ้นจากเดิม นักเรียนที่เข้ามาศึกษาต่อร้อยละ 79.3 จบ ม.3 จากโรงเรียนขยายโอกาสของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ นักเรียนมีความพึงพอใจในการเป็นนักเรียนตามโครงการนี้มาก และผู้ปกครองมีความพึงพอใจในโครงการมากเช่นกัน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสำเร็จของการนำนโยบายนี้มาปฏิบัติ 3 ปัจจัย คือ ทรัพยากร การติดตามงานของผู้บริหารระดับสูง ของกระทรวงศึกษาธิการและกรมอาชีวศึกษา และการประชาสัมพันธ์ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย รัฐบาลควรทำเป็นโครงการนำร่อง (Pilot Project) ฝ่ายบริหารควรทำหน้าที่เฉพาะการกำหนดนโยบาย รัฐบาลควรประชาสัมพันธ์เรื่องเงินอุดหนุน รัฐบาลควรเพิ่มเงินอุดหนุน รัฐบาลควรจัดสรรเงินงบประมาณส่งเสริมด้านกีฬาและดนตรี และมีข้อเสนอเชิงบริหาร ได้แก่ กรมอาชีวศึกษาและวิทยาลัยควรปรับปรุงปัจจัยที่ข้าราชการครูมีความพอใจปานกลาง กรมอาชีวศึกษาและวิทยาลัยควรใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามให้มากที่สุด ส่วนข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยต่อไปก็คือ กรมอาชีวศึกษาควรทำการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ซ้ำอีก ครั้งหนึ่งกับนักเรียนที่เข้าเรียนในปีการศึกษา 2540 และวิทยาลัยควรทำการศึกษาวิจัยเรื่องการออกกลางปีของนักเรียน

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

โรเบิร์ต (Roberts.1979 : 5247-A) ศึกษารูปแบบในการวางแผนการศึกษาของรัฐอัลบามา กล่าวถึงสภาพสังคมและปรัชญาการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปต่อผลการวางแผนในการจัดอาชีวศึกษาของประเทศที่กำลังพัฒนา ได้ทำการวิจัยที่ประเทศเนปาล ผลการวิจัยพบว่า ความล้มเหลวของการจัดการศึกษาวิชาชีพนั้น เพราะมีปัญหาต่าง ๆ มากมาย เช่น สภาพสังคม และศิลปวัฒนธรรม สภาพเศรษฐกิจ การบริหารการศึกษา นโยบายและเหตุผลขององค์กร และที่สำคัญก็คือ ขาดการบริหารที่เป็นไปตามแผน การวิจัยครั้งนี้ได้เสนอแนะให้มีการวางแผนระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว ป้อนกัน และแก้ปัญหาต่าง ๆ ควบคู่กันไป

เดบอราห์ เอส บูลแวร์ แคสทรอป (Deborah S. Boulware Castrop, 1994) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Does Centralization Take the Community College ? (Decentralization) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโครงสร้างการดำเนินงาน และโครงสร้างของคณะผู้บริหารของวิทยาลัยชุมชน 2 แห่ง คือ วิทยาลัยชุมชนที่ดำเนินงาน โดยท้องถิ่น และวิทยาลัยชุมชนที่ดำเนินงาน โดยคณะกรรมการของรัฐ และเพื่อศึกษาว่า โครงสร้างการดำเนินงานจะมีบทบาทต่อความสามารถของวิทยาลัยที่จะประสบ

ความสำเร็จหรือไม่ ถ้าประสบความสำเร็จก็จะศึกษาโครงสร้าง โครงสร้างการดำเนินงานจะมีผลต่อบทบาทของคณะผู้บริหารหรือไม่ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษากรณี เพื่อหาโครงสร้างการดำเนินงาน และโครงสร้างคณะผู้บริหารในวิทยาลัยชุมชน โดยมีการรวมเอาระเบียบวิธีวิจัยเชิงสถิติ และเชิงประวัติศาสตร์เข้าด้วยกัน ผลจากการศึกษาพบว่า ไม่มีโครงสร้างใดเพียงโครงสร้างเดียวในสถาบันที่จะเป็นตัวบ่งชี้ว่ามีบทบาทต่อความสำเร็จของผู้บริหาร ในขณะที่กฎข้อห้ามต่าง ๆ กลับมีบทบาทต่อความสำเร็จของผู้บริหาร องค์ประกอบด้านการดำเนินงานมีความแตกต่างกันระหว่าง 2 สถาบัน และองค์ประกอบที่พบว่า มีบทบาทต่อความสามารถของสถาบันในการที่จะทำให้คณะผู้บริหารประสบความสำเร็จปรากฏว่าเป็นโครงสร้างด้านกายภาพ สภาพแวดล้อมที่ไม่ดี อิทธิพลด้านการเมือง การเมืองท้องถิ่น บทบาทของอธิการบดี และวัฒนธรรมของสถาบัน ไม่เป็นที่ประจักษ์ชัดว่าองค์ประกอบด้านด้าน โครงสร้างของรูปแบบการดำเนินงานมีบทบาทอย่างมากต่อความสามารถของสถาบันในการทำให้คณะผู้บริหารประสบความสำเร็จ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย